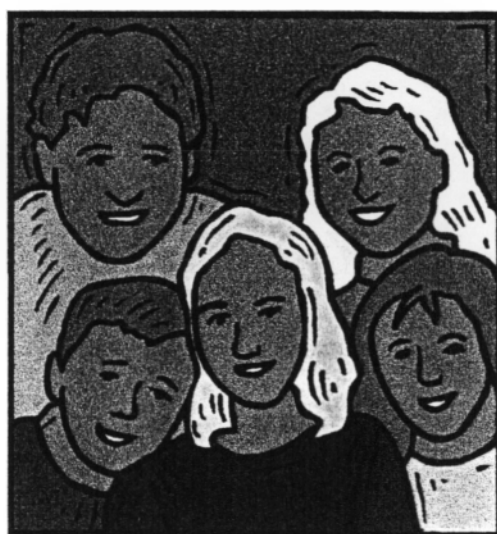

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ) ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

Πτυχιακή Εργασία

ΘΕΜΑ:

**"Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
ΣΤΑΜΑΤΙΚΗ ΧΟΥΛΗ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΚΩΝ/ΝΟΣ ΜΑΥΡΕΑΣ**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2000

Τ Ε Ι Κ Α Λ Α Μ Α Τ Α Σ
Τ Μ Η Μ Α
Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ω Ν & Β Ι Β Λ Ι Ο Θ Η Κ Η Σ

*Αφιερώνεται
στους γονείς μου*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2

ΜΕΡΟΣ Α΄

Ο ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΚΑΙ Η ΑΣΚΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	5
1.1. Η Εξέλιξη της γονιμότητας κατά τις τελευταίες δεκαετίες	5
1.2. Τα αίτια της μείωσης των γεννήσεων	8
1.2.1. Τα Οικονομικά αίτια	8
1.2.2. Τα Κοινωνικά αίτια	11
1.2.3. Τα Δημογραφικά αίτια	15
1.3. Οι Επιπτώσεις της Υπογεννητικότητας	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΠΑΡΟΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	21
2.1. Η Προστασία προς την οικογένεια	21
2.2. Η Σημασία της οικογένειας	23
2.3. Οι Λειτουργίες της οικογένειας	25

ΜΕΡΟΣ Β΄

Η ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΖΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ	29
1.1. Τύποι των οικογενειών που χαρακτηρίζονται ως πολύτεκνες	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ	33
2.1. Η Μείωση του αριθμού των πολυτέκνων οικογενειών	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ	38
3.1. Παροχές του κράτους προς την πολύτεκνη οικογένεια	38
3.1.1. Οι Οικονομικές παροχές	38
3.1.2. Οι Κοινωνικές παροχές	46
3.1.3. Οι παροχές σχετικά με την εργασία	52
3.1.4. Οι παροχές σχετικά με την εκπαίδευση	57
3.1.5. Οι παροχές σχετικά με τη στέγαση	59
3.2. Φιλάνθρωποι φορείς και σωματεία για την προστασία της πολύτεκνης οικογένειας	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	68

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για τη συμβολή τους στην πραγματοποίηση αυτής της εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδας (Α.Σ.Π.Ε.) και κυρίως τον κ. Μητσέλο και τον κ. Πρ. Αποστολάκη, την Πανελλήνια Ένωση Φίλων των Πολυτέκνων (Π.Ε.ΦΙ.Π.), τη Γενική Γραμματεία των Φίλων Ιδρύματος Αντιμετώπισης του Δημογραφικού Προβλήματος (Φ.Ι.Α.ΔΗ.Π.) κ. Ζ. Τζεδάκη, την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.), τους Πολυτεχνικούς Συλλόγους της Αθήνας, τον Πρόεδρο του Συλλόγου Πολύτεκνων Γονέων Νομού Τρικάλων κ. Δ. Τριανταφύλλου, τον Πολυτεχνικό Σύλλογο Καλαμάτας, το Σύλλογο "Μητέρες, Επιστήμονες, Πολύτεκνες" και κυρίως την κ. Μ. Πατταευσάγγελο και την κ. Μ. Μαρούση. Η βοήθειά τους ήταν πολύτιμη όσον αφορά στην παροχή σχετικών με το θέμα στοιχείων και εντύπου υλικού. Ιδιαίτερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Υπεύθυνο Καθηγητή κ. Κων/νο Μαυρέα για τη βοήθειά του.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πολύτεκνες οικογένειες αποτελούν ένα πολύτιμο τμήμα του ελληνικού πληθυσμού. Η συνεισφορά τους στην ενίσχυση της γεννητικότητας είναι σημαντική, αφού προσφέρουν στη χώρα το ανθρώπινο δυναμικό που απαιτείται για την εξασφάλιση της συνέχειας του έθνους και δημιουργούν την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο. Παρόλα αυτά οι προσπάθειες που καταβάλλουν οι πολύτεκνοι για την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους είναι μεγάλες και τις περισσότερες φορές γίνονται κάτω από αντίξοες συνθήκες, χωρίς ουσιαστική παρέμβαση για βοήθεια από την πλευρά της πολιτείας.

Αφορμή για τη διαπραγμάτευση του συγκεκριμένου θέματος στάθηκε η διαπίστωση ότι ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών παρουσιάζει μια δραματική μείωση, έχοντας ως αποτέλεσμα να εντείνεται ακόμα περισσότερο το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας.

Κύριος στόχος αυτής της εργασίας είναι η διερεύνηση της πολιτικής που εφαρμόζεται στη χώρα μας σχετικά με το θεσμό της πολύτεκνης οικογένειας. Η εργασία αυτή ξεκινά από την υπόθεση, ότι τα μέτρα, που έχουν έως τώρα ληφθεί, για τις οικογένειες αυτές, είναι ανεπαρκή και αναποτελεσματικά σε σύγκριση με τα αντίστοιχα μέτρα που λαμβάνουν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η εργασία αυτή αποτελείται από δύο μέρη. Το Α' μέρος αναφέρεται στο δημογραφικό παράγοντα και στην ανάγκη για άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Το μέρος αυτό περιλαμβάνει δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εξέλιξη της γονιμότητας και αναλύονται τα αίτια που προκαλούν την υπογεννητικότητα, ενώ το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στη σημασία της οικογένειας, κυρίως της πολύτεκνης, και στην ανάγκη στήριξής της.

Το Β' μέρος αναφέρεται στην πολύτεκνη οικογένεια και στην εφαρμοζόμενη πολιτική για την προστασία της και αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται οι προϋποθέσεις για την απόκτηση

της πολυτεκνικής ιδιότητας, ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αριθμητικά δεδομένα για τις πολύτεκνες οικογένειες. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα μέτρα και οι παροχές που προβλέπονται για τη στήριξη των πολυτέκνων από το κράτος και τους φιλανθρωπικούς φορείς.

Υλικό για την πραγματοποίηση της εργασίας αυτής αποτέλεσαν τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τους πολυτεκνικούς συλλόγους και κυρίως την Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδας, την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας και από τη σχετική βιβλιογραφία. Η ελληνική βιβλιογραφία που αφορά αποκλειστικά την πολύτεκνη οικογένεια θεωρείται ελλιπής ή σχεδόν ανύπαρκτη. Παρ' όλα αυτά, το θέμα χαρακτηρίζεται ενδιαφέρον και επιχειρείται μια πρώτη προσέγγιση για την ανάλυσή του.

Α΄ ΜΕΡΟΣ
"Ο ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΣΚΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

"Η ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ "

1.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ

Η Ελλάδα υφίσταται τις επιπτώσεις μιας οξείας δημογραφικής κρίσης που οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στη μεγάλη μείωση της γονιμότητας. Τα αίτια αυτής της κρίσης κυοφορήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, αλλά οξύνθηκαν ιδιαίτερα μετά το 1981. Η αναπαραγωγικότητα του ελληνικού πληθυσμού, δηλαδή το δυναμικό στοιχείο της ανανέωσης του πληθυσμού που καθορίζει τις μακροχρόνιες τάσεις, καθώς και την ηλικιακή του σύνθεση παρουσιάζει δραματική πτώση.

Ο δείκτης γονιμότητας εμφανίζει μια συνεχιζόμενη πτωτική πορεία. Ο όρος "γονιμότητα" δηλώνει την αναπαραγωγική δραστηριότητα του γυναικείου πληθυσμού ηλικίας από 15 έως 49 ετών (αναπαραγωγική περίοδος), δηλαδή δείχνει πόσα παιδιά αναλογούν σε κάθε γυναίκα¹.

Ο δείκτης γονιμότητας από το 1950 έως το 1980 διατηρήθηκε στις 2,3-2,2 γεννήσεις ανά γυναίκα, με μικρές διακυμάνσεις. Τα παραπάνω ποσοστά χαρακτηρίζονται ως ικανοποιητικά αν ληφθεί υπόψη ότι το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών είναι 2,1 γεννήσεις ανά γυναίκα. Αυτή όμως η σταθερότητα δε συνεχίζεται μετά το 1981 και οφείλεται στη μεταβολή της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των νεαρών μητέρων ηλικίας 15-24 ετών, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η κάμψη της γονιμότητας δεν έχει επηρεάσει και τις υπόλοιπες ηλικίες. Έτσι, παρατηρείται μια ιδιαίτερα σημαντική και επικίνδυνη πτώση μειώνοντας τα μεγέθη για το έτος 1985 σε 1,68 γεννήσεις, ενώ για τα

¹ ΠΗΓΗ: Δ.Γ. Τσαούσης, Κοινωνική Δημογραφία, Gutenberg, Αθήνα 1986, σ. 37.

επόμενα έτη ο δείκτης θα κατέβει ακόμα περισσότερο. Το 1995 το επίπεδο γονιμότητας είναι 1,32 παιδιά ανά γυναίκα, δηλαδή σημαντικά χαμηλότερη από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών και σήμερα υπολογίζεται ότι αγγίζει τα 1,2 παιδιά ανά γυναίκα. (Πίνακας 1.1.).

Πίνακας 1.1.: Η μείωση του δείκτη γονιμότητας (1980-1996)

ΕΤΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ
1980	2,23
1981	2,04
1982	2,02
1983	1,94
1984	1,82
1985	1,68
1986	1,62
1987	1,52
1988	1,52
1989	1,43
1990	1,42
1991	1,40
1992	1,39
1993	1,34
1994	1,36
1995	1,32
1996	1,30

ΠΗΓΗ: Φ. Πάλλη-Πετραλιά, Η άτεκνη χώρα, Σιδέρης, Αθήνα 1997, σ. 24.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 1.1., παρατηρείται μια μεγάλη πτώση της γονιμότητας των γυναικών στην Ελλάδα, κατά 41,7% τα έτη 1980 έως και 1996 που συνδέεται άμεσα με την αλλαγή των οικογενειακών δομών. Βαθύτερη αιτία αυτής της μείωσης αναφέρεται η βαθιά κρίση των αξιών που τείνουν να μεγιστοποιήσουν τη θέση του ατόμου και της προσωπικής του ανάπτυξης

απέναντι στην κοινωνία. Έτσι οι γυναίκες και τα νέα ζευγάρια οδηγήθηκαν στο να αλλάξουν "στάση" όσον αφορά στον τρόπο ζωής τους, στις προτιμήσεις τους και στις αντιλήψεις τους για την απόκτηση περισσότερων παιδιών².

Η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των χωρών με το χαμηλότερο δείκτη γονιμότητας στην Ευρώπη. Στον Πίνακα 1.2. φαίνεται πως μαζί με την Ιταλία και την Ισπανία έχουν για το 1992 τον χαμηλότερο δείκτη γονιμότητας σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Σουηδία και η Μ. Βρετανία, όπου ο δείκτης διατηρείται σε υψηλά επίπεδα.

Πίνακας 1.2.: Η μεταβολή του δείκτη γονιμότητας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΧΩΡΑ \ ΕΤΗ	ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ		
	1970	1980	1992
Σουηδία	1,94	1,68	2,09
Μ. Βρετανία	2,45	1,89	1,80
Δανία	1,95	1,55	1,76
Γαλλία	2,48	1,95	1,73
Ολλανδία	2,57	1,60	1,59
Βέλγιο	2,25	1,69	1,56
Πορτογαλία	2,76	2,19	1,55
Ελλάδα	2,34	2,23	1,39
Ιταλία	2,43	1,64	1,25
Ισπανία	2,84	2,20	1,23

ΠΗΓΗ: Φ. Πάλλη – Πετραλιά, *Η άτεκνη χώρα ...*, ό.π., σ. 26

Η συνεχιζόμενη μείωση των γεννήσεων εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την αναπαραγωγή και την εξασφάλιση του επιπέδου αντικατάστασης των γενεών αφού:

- Η γέννηση ενός παιδιού ισοδυναμεί με καμία, γιατί δεν αναπληρώνει

² ΠΗΓΗ: Φ. Πάλλη-Πετραλιά, *Η άτεκνη χώρα ...*, ό.π., σ. 40.

τους δύο γονείς του που θα πεθάνουν.

- Η γέννηση δύο παιδιών απλά αναπληρώνει τους γονείς του.
- Η γέννηση του τρίτου παιδιού αναπληρώνει το έλλειμμα των εκούσια ή ακούσια ατέκνων και στείρων γονέων, που φτάνει το 35% περίπου του πληθυσμού.
- Η γέννηση τεσσάρων παιδιών ισοδυναμεί με μία ως ενεργητικό πλεόνασμα και δυναμικό για τη χώρα³.

1.2. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ

Η μείωση των γεννήσεων και κατά συνέπεια η χαμηλή γονιμότητα οφείλεται στην απόφαση του ζευγαριού ή της γυναίκας και επηρεάζεται από οικονομικούς, κοινωνικούς, δημογραφικούς, ψυχολογικούς και άλλους παράγοντες που αλληλοεπηρεάζονται. Παρακάτω αναφέρονται τα αίτια που συμβάλλουν στη μείωση των γεννήσεων και είναι:

1.2.1. Τα Οικονομικά Αίτια

Η απόκτηση πολλών παιδιών συνεπάγεται υψηλό οικονομικό κόστος και συγκεκριμένα αρνητικά στη γεννητικότητα συμβάλλουν:

1. Το άμεσο και ευκαιριακό κόστος γέννησης και ανατροφής του παιδιού.

Το κόστος των παιδιών είναι άμεσο και περιλαμβάνει την τιμή της διατροφής, της στέγης, της μόρφωσης, της ένδυσης και άλλων αγαθών που απαιτούνται για την ανατροφή των παιδιών και έμμεσο, καθώς εκφράζει την

---

³ ΠΗΓΗ: Ν. Μπιλάλης, "Επίκαιρα γεγονότα – Σχόλια Φιλοπολυτεχνικά", περιοδ. πολύτεκνη οικογένεια, τεύχος 77, Ιαν. – Μαρτ. 1998, σ. 27.

αξία που έχει ο χρόνος που διατίθεται για τα παιδιά, ο οποίος θα ήταν δυνατόν, εναλλακτικά να αφιερωθεί σε άλλες δραστηριότητες. Δεδομένου ότι κυρίως οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τη φύλαξη και την ανατροφή των παιδιών, το εισόδημα που χάνει η γυναίκα όταν αποσύρεται από την αγορά εργασίας ή δεν μετέχει λόγω των παιδιών χρησιμοποιείται ως δείκτης "ευκαιριακού κόστους" των παιδιών⁴.

Στην παιδοκεντρική ελληνική κοινωνία, οι γονείς ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για την καλύτερη ποιότητα των παιδιών τους (ολοκληρωμένη παιδεία, καλύτερη ένδυση) και αυτό απαιτεί μια ακόμα μεγαλύτερη δαπάνη και διάθεση περισσότερων ωρών για το παιδί. Το άμεσο κόστος σε συνδυασμό με τον περιορισμό της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών αποτελεί σοβαρή αιτία για τη μείωση των γεννήσεων στη χώρα μας.

Οι δαπάνες γέννησης και ανατροφής που αφορούν αποκλειστικά το πρώτο παιδί σε μια μέση οικογένεια που του προσφέρει μια καλή διατροφή, εκπαίδευση σε δημόσιο σχολείο, φροντιστήρια, μια τουλάχιστον ξένη γλώσσα, ρουχισμό και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη πριν από τη γέννησή του και μέχρι τα δέκα οκτώ του χρόνια ανέρχονταν για το 1994 σε 18.025.000 δραχμές. Έτσι φαίνεται πόσο δύσκολη είναι η ανατροφή των παιδιών κυρίως από τις πολύτεκνες οικογένειες.

Τα έξοδα απόκτησης και ανατροφής του παιδιού διαφέρουν ανάλογα με:

- Τον τόπο κατοικίας των γονέων
- Το εισόδημα της οικογένειας
- Τον τρόπο φύλαξης των παιδιών
- Το είδος της εκπαίδευσης
- Την κατάσταση υγείας του παιδιού
- Τη σειρά γέννησης του παιδιού⁵

⁴ ΠΗΓΗ: Ν. Κυριαζή, Αναπαραγωγή του πληθυσμού, Gutenberg, Αθήνα 1992, σ. 167.

⁵ ΠΗΓΗ: Η. Έμκε-Πουλοπούλου, Το δημογραφικό, Έλλην, Αθήνα 1994, σ. 91.

2. Οι συνθήκες κατοικίας και στέγασης της οικογένειας.

Ο σημερινός τρόπος ζωής αποτελεί εμπόδιο για την απόκτηση πολλών παιδιών, γιατί ανάμεσα σ' άλλα ο ερχομός των παιδιών δημιουργεί πρόσθετες ανάγκες χώρου.

Τα μεγάλα νοικοκυριά με τέσσερα και περισσότερα μέλη, που αποτελούν το 42,2% του συνόλου, αντιμετωπίζουν προβλήματα ανεπάρκειας χώρου στέγασης. Στη χώρα μας δεν υπάρχει επάρκεια σπιτιών για τη στέγαση όλων των πολιτών, αφού πολλά σπίτια δεν κατοικούνται λόγω παλαιότητας και στις αστικές περιοχές πολλά είναι πανάκριβα ή ακατάλληλα για κατοίκηση. Ένας μεγάλος αριθμός σπιτιών, κυρίως στις αγροτικές περιοχές, δεν έχει ανέσεις όπως νερό, λουτρό, θέρμανση, κουζίνα. Το πρόβλημα έλλειψης κατοικιών γίνεται εντονότερο τα τελευταία χρόνια με την είσοδο των μεταναστών. Τα διαμερίσματα των πολυκατοικιών που στεγάζουν τις οικογένειες διαθέτουν περιορισμένους χώρους, ακατάλληλους για τη δημιουργία μεγάλης οικογένειας, ενώ το κόστος κατασκευής και αγοράς κατοικίας έχει γίνει απαγορευτικό για τα μικρά και μεσαία εισοδήματα. Οι ιδιοκτήτες, συνήθως, αρνούνται να ενοικιάζουν τα διαμερίσματά τους σε οικογένειες με μικρά και κυρίως με πολλά παιδιά. Οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες αυξήσεις σημειώνονται στα ενοίκια διαμερισμάτων μικρού και μεσαίου εμβαδού, ενώ έχουν αυξηθεί οι αγωγές έξωσης κυρίως για ιδιοκατοίκηση.

Τα παραπάνω δείχνουν καθαρά ότι οι συνθήκες κατοικίας αποτελούν παράγοντα περιορισμού των γεννήσεων για ζευγάρια με μικρά και μεσαία εισοδήματα⁶.

3. Η ανεργία των νέων ανδρών και γυναικών.

Η ανεργία των νέων αποτελεί αιτία περιορισμού της γαμηλιότητας και της γονιμότητας, αφού οι άνεργοι νέοι δεν αποφασίζουν να παντρευτούν και να αποκτήσουν παιδιά. Το ποσοστό της ανεργίας συνεχώς διογκώνεται και πλήττει

---

⁶ ΠΗΓΗ: Στο ίδιο, σ. 102.

εντονότερα τους νέους και τις γυναίκες.

Η διεθνής οικονομική ύφεση, η εισαγωγή νέας τεχνολογίας, οι ατέλειες του εκπαιδευτικού συστήματος και το κλείσιμο μιας σειράς επιχειρήσεων έχουν ως συνέπεια την εκτίναξη της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα.

Οι νέοι επιστήμονες σκέφτονται την επαγγελματική τους σταδιοδρομία και όχι τη δημιουργία οικογένειας. Οι γυναίκες κατά κύριο λόγο επωμίζονται τις ευθύνες για την ανατροφή των παιδιών και της λειτουργίας του σπιτιού, πράγμα που αποτελεί τροχοπέδη στην επαγγελματική τους δραστηριότητα. Οι νεότερες μητέρες δείχνουν διατεθειμένες να μειώσουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα για να γίνουν μητέρες όχι όμως και να εγκαταλείψουν εντελώς τη δουλειά τους. Γι' αυτούς τους λόγους υπάρχει μείωση του αριθμού των γεννήσεων κυρίως στις νεότερες ηλικίες.

Η ανεργία προκαλεί στους νέους σοβαρά προβλήματα ατομικά και κοινωνικά. Εμφανίζονται οικονομικές δυσχέρειες, απώλεια αυτοεκτίμησης, απώλεια ψυχικής ευεξίας, οικογενειακά και στεγαστικά προβλήματα, κοινωνική απομόνωση. Έτσι, κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι δύσκολο τα "υπεύθυνα" ζευγάρια να αποφασίσουν να κάνουν παιδιά⁷.

1.2.2. Τα Κοινωνικά Αίτια

Αρκετοί κοινωνικοί παράγοντες συμβάλλουν στη δημιουργία ολιγομελών οικογενειών όπως:

1. Η συμμετοχή της γυναίκας στον εργασιακό χώρο και η άνοδος του μορφωτικού της επιπέδου

Η δραστική μείωση της γεννητικότητας που παρατηρείται τις τελευταίες δύο δεκαετίες συνέπεσε με την τεράστια αύξηση του αριθμού των εργαζομένων μητέρων αλλά και της ανόδου του μορφωτικού τους επιπέδου.

---

⁷ ΠΗΓΗ: Στο ίδιο, σ. 84.

Με την οικονομική ανάπτυξη η απασχόληση της γυναίκας παίρνει εντελώς διαφορετικό χαρακτήρα, καθώς η εργασία διαχωρίζεται από την οικιακή παραγωγή και συνεπώς ο οικογενειακός και εργασιακός χώρος παύουν να συνυπάρχουν. Η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου της γυναίκας σημαίνει ότι τα παιδιά δεν αποτελούν πλέον τη μοναδική πηγή προσωπικής ικανοποίησης καθώς προσφέρονται στις γυναίκες εναλλακτικές επιλογές και δεδομένου ότι η δυνατότητα κοινωνικής καταξίωσης διατίθενται στον επαγγελματικό χώρο. Η επαγγελματική καταξίωση προσφέρει τη δυνατότητα κοινωνικής ανόδου και συνεπώς η αξία της μεγάλης οικογένειας μειώνεται. Η γεννητικότητα μειώνεται με την άνοδο του μορφωτικού επιπέδου και αποδίδεται στο ότι τα μορφωμένα ζευγάρια έχουν καλύτερη πληροφόρηση και εφαρμόζουν πιο αποτελεσματικά τις μεθόδους οικογενειακού προγραμματισμού⁸. Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα οι πολύτεκνοι γονείς στην πλειοψηφία τους είναι κάτοχοι απολυτηρίου στοιχειώδους εκπαίδευσης, γεγονός που αποδεικνύει πως με την άνοδο του μορφωτικού επιπέδου η γεννητικότητα μειώνεται. (Πίνακας 1.3.).

Πίνακας 1.3.: Το μορφωτικό επίπεδο των πολύτεκνων γονέων

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Ποσοστό (%)
• Και οι δύο γονείς αγράμματοι	8,7
• Ο ένας τουλάχιστον έχει απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης	65,4
• Ο ένας τουλάχιστον έχει απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης	17,1
• Ο ένας τουλάχιστον έχει πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης Σχολής	8,8
	100,0

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία στοιχείων της ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991

Η μείωση των γεννήσεων που παρατηρείται εξαιτίας της συμμετοχής της γυναίκας στην εργασία δεν σημαίνει πως η γυναίκα πρέπει να παραιτηθεί από τη δραστηριότητά της αυτή, αλλά ότι πρέπει να εξασφαλισθούν οι

⁸ ΠΗΓΗ: Δ. Τσαούσης, Κοινωνική Δημογραφία ..., ό.π., σ. 65.

προϋποθέσεις που θα της δώσουν τη δυνατότητα να ασχοληθεί ταυτόχρονα με την απόκτηση και ανατροφή των παιδιών της.

2. Η έλλειψη βρεφονηπιακών σταθμών

Η ανυπαρξία και η ακαταλληλότητα των υπηρεσιών φύλαξης παιδιών είναι ανάμεσα στις αιτίες που κάνουν τα ζευγάρια και τις γυναίκες να αποκτούν λιγότερα παιδιά απ' όσα θα επιθυμούσαν. Ο θεσμός του βρεφονηπιακού σταθμού είναι απαραίτητος, αφού παρέχει στα παιδιά, προστασία, φαγητό, διαπαιδαγώγηση, ψυχαγωγία και οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν ελεύθερα την επαγγελματική τους δραστηριότητα.

Παρόλα αυτά οι γονείς εκφράζουν τη δυσπιστία τους προς τους βρεφονηπιακούς σταθμούς, που κυρίως οφείλεται:

- Στην ακαταλληλότητα των κτιρίων, αφού λειτουργούν σε κτίρια που έχουν κτιστεί για άλλο σκοπό.
- Στη μεγάλη απόσταση του σταθμού από τον τόπο κατοικίας των εργαζόμενων γυναικών.
- Στον τρόπο λειτουργίας των σταθμών, όπου αρκετοί δε δέχονται βρέφη αλλά παιδιά πάνω από 2 1/2 ετών, ενώ το φαγητό είναι μέτριας ποιότητας.
- Στην ανεπάρκεια του προσωπικού και την ακαταλληλότητα του ωραρίου. Οι κρατικοί και δημοτικοί σταθμοί λειτουργούν από τις 7 π.μ. έως τις 3 μ.μ. Έτσι, δεν εξυπηρετεί τις ομάδες των εργαζομένων μητέρων που έχουν εναλλασσόμενο ωράριο ή εργάζονται το απόγευμα.
- Στην υψηλή νοσηρότητα, αφού τα παιδιά εκεί είναι ευάλωτα σε λοιμώξεις και παιδικές ασθένειες εξαιτίας του συνωστισμού⁹.

---

⁹ ΠΗΓΗ: Η. Έμκε-Πουλοπούλου. Το δημογραφικό ..., ό.π., σ. 128.

3. Η ανάπτυξη νέων προτύπων ζωής

Τα τελευταία χρόνια επικρατεί η τάση για απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερων καταναλωτικών αγαθών εις βάρος της απόκτησης παιδιών. Το βασικό μοτίβο που προβάλλεται είναι ότι η γυναίκα πρέπει να απελευθερωθεί από τη μητρότητα και την ανατροφή των παιδιών για να μπορέσει να δημιουργήσει την προσωπική της ζωή και την ατομική της καριέρα. Η μη προβολή του μοντέλου της μητέρας δρα αρνητικά στην απόκτηση πολλών παιδιών.

Επιπλέον, η παιδοκεντρική αντίληψη της οικογένειας αλλάζει, αφού όλο και περισσότερα ζευγάρια συμβιώνουν και συνήθως τελούν το γάμο τους όταν πρόκειται να αποκτήσουν παιδί. Οι νέοι θεωρούν πρωταρχικό παράγοντα για τη διατήρηση του γάμου τους τη συντροφικότητα, την κατανόηση και τη συναισθηματική έλξη και λίγοι μόνο θεωρούν ως πρώτη προϋπόθεση την ύπαρξη παιδιών. Επίσης, υπάρχει απομάκρυνση από τα ελληνικά παραδοσιακά πρότυπα με τη χαλάρωση των οικογενειακών δεσμών που έχουν αλλοιώσει την υπόσταση και τη φυσιογνωμία της οικογένειας¹⁰.

4. Η άμβλωση

Ένας ακόμα παράγοντας που συμβάλλει στη μείωση των γεννήσεων είναι οι άμβλώσεις. Άμβλωση ή έκτρωση είναι η σκόπιμη με χειρουργικά μέσα αφαίρεση του αναπτυσσόμενου στη μήτρα εμβρύου. Σε κάθε έκτρωση υπάρχει άμεσος κίνδυνος θανάτου από αιμορραγία, εμβολή ή λοίμωξη ιδιαίτερα όταν υπάρχουν και άλλα παθολογικά αίτια. Οι εκτρώσεις εκτός από τις δυσμενείς επιδράσεις τους στην υγεία της γυναίκας επιδρούν και στην πορεία των επόμενων κυήσεων και τοκετών και επομένως στη γεννητικότητα. Αρκετές γυναίκες καθίστανται στείρες μετά την προκλητή έκτρωση, ιδίως όταν αυτή γίνεται παράνομα. Οι ανύπαντρες και ανήλικες γυναίκες κάτω των 18 ετών

---

¹⁰ ΠΗΓΗ: Χ. Μαστρογιάννης, "Χρειάζεται ο γάμος;", περιοδ. Δημογραφική Ενημέρωση, τεύχος 10, Οκτ.-Δεκ. 1991, σ. 11.

παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό εκτρώσεων. Υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο πραγματοποιούνται γύρω στις 300.000 εκτρώσεις με δυσμενείς επιπτώσεις τόσο για τις ίδιες τις γυναίκες όσο και για την κοινωνία γενικότερα¹¹.

1.2.3. Τα Δημογραφικά Αίτια

Οι παρακάτω δημογραφικοί παράγοντες, που αφορούν στις μετακινήσεις του πληθυσμού, συμβάλλουν στη μείωση της γεννητικότητας.

1. Μετανάστευση – Παλιννόστηση

Η εξωτερική μετανάστευση ασκεί αρνητική επίδραση στη γονιμότητα, γιατί προκαλεί το χωρισμό των συζύγων και είναι επιλεκτική ως προς την ηλικία. Όταν μετά το 1950 η μετανάστευση αυξανόταν η γονιμότητα μίκραινε, αφού απομακρύνονταν οι σύζυγοι μεταξύ τους και χάνονταν για τη χώρα άτομα των αναπαραγωγικών ηλικιών. Η μετανάστευση επιδρά στην αποδιοργάνωση της οικογένειας των μεταναστών αφού υποχρεώνει την αποκοπή από την ευρύτερη οικογενειακή ομάδα.

Η παλιννόστηση αναφέρεται, κυρίως, στα άτομα ηλικίας άνω των σαράντα ετών, δηλαδή άτομα που έχουν υπερβεί την κατ' εξοχήν αναπαραγωγική ηλικία. Οι επαναπατριζόμενοι εξαιτίας στεγαστικών και επαγγελματικών δυσχερειών αναβάλουν το γάμο και την απόκτηση παιδιών και επηρεασμένοι από το δυτικό τρόπο ζωής αποκτούν ολιγομελείς οικογένειες. Με την παλιννόστηση ο πληθυσμός που μετανάστευσε επανεντάσσεται στον πληθυσμό της χώρας καταγωγής του, αλλά χωρίς να συνεισφέρει στην ενίσχυση της γεννητικότητας και στην ανανέωσή του¹².

---

¹¹ ΠΗΓΗ: Η. Έμκε-Πουλοπούλου, Το δημογραφικό ..., ό.π., σ. 72.

¹² ΠΗΓΗ: Η. Έμκε-Πουλοπούλου, "Δημογραφική κατάσταση και οικογένεια", περιοδ. Εκλογή θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας, τεύχος 103, Οκτ.-Δεκ. 1994, σ. 221.

2. Αστικοποίηση

Η εσωτερική μετανάστευση από τις αγροτικές και νησιωτικές περιοχές προς τα μεγάλα αστικά κέντρα ξεκίνησε το 1950 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Στις αγροτικές περιοχές όπου το εισόδημα και οι συνθήκες ζωής έχουν βελτιωθεί η φυγή των νέων ανδρών και γυναικών εξακολουθεί, λόγω της επιθυμίας για κοινωνική άνοδο και απασχόλησης σε μια θέση υπαλλήλου ή στον τριτογενή τομέα. Επομένως, η εγκατάλειψη των γεωργικών εργασιών και του αγροτικού περιβάλλοντος, ο τρόπος ζωής των μεγαλουπόλεων και η υιοθέτηση νέων καταναλωτικών προτύπων συνέβαλαν στην αποδυνάμωση του ρόλου της οικογένειας, με αποτέλεσμα να μειωθούν οι πολυμελείς οικογένειες¹³.

3. Η μείωση της βρεφικής θνησιμότητας

Το επίπεδο της βρεφικής θνησιμότητας θεωρείται δείκτης υγείας και κοινωνικοοικονομικής ευημερίας του πληθυσμού. Με τη μείωση της θνησιμότητας παιδιών κάτω του ενός έτους δεν είναι απαραίτητο να αποκτήσουν οι γονείς πολλά παιδιά για να επιζήσουν 2-3 από αυτά, όπως συνέβαινε κατά το παρελθόν. Έτσι αποκτούν τον αριθμό των παιδιών που επιθυμούν έχοντας βάσιμες προσδοκίες ότι τα παιδιά τους θα μεγαλώσουν και θα επιβιώσουν των γονέων τους. Στην Ελλάδα υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην κάμψη της βρεφικής θνησιμότητας και εκείνης της γονιμότητας. Η μείωση της βρεφικής θνησιμότητας επιφέρει αφενός θετικά αποτελέσματα, αφού οι μητέρες δεν υφίστανται τη μεγάλη δυστυχία να χάσουν ένα ή περισσότερα παιδιά, αφετέρου όμως επέρχεται μείωση της γεννητικότητας¹⁴.

Οι παραπάνω παράγοντες συντελούν στη μείωση των γεννήσεων και συνεπώς στον περιορισμό των πολύτεκνων οικογενειών. Στα αίτια της μείωσης των γεννήσεων μπορούν να προστεθούν ακόμα, η έξαρση των διαζυγίων, ο μεγάλος αριθμός θανάτων από τροχαία ατυχήματα, ναρκωτικά, AIDS, η

¹³ ΠΗΓΗ: Φ. Πάλλη-Πετραλιά, Η άτεκνη χώρα ..., ό.π., σ. 40.

¹⁴ ΠΗΓΗ: Η. Έμκε-Πουλοπούλου, "Δημογραφική κατάσταση και οικογένεια", περιοδ. Εκλογή θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας, τεύχος 103, σ. 227.

μετατόπιση της ηλικίας για γάμο και τεκνοποίηση, οι σύγχρονες μέθοδοι αντισύλληψης που σε πολλές περιπτώσεις προκαλούν στειρότητα, η λανθασμένη αντίληψη για τον οικογενειακό προγραμματισμό που ταυτίζεται με την αντισύλληψη και η ελάττωση της επίδρασης της εκκλησίας, κυρίως προς τους νέους.

Η μείωση του αριθμού των παιδιών που γεννιούνται σε μια οικογένεια έχει αρνητικές επιδράσεις σε πολλούς τομείς της κοινωνίας.

1.3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το δημογραφικό πρόβλημα είναι πολύ μεγάλο και εξελίσσεται επικίνδυνα για το μέλλον της χώρας. Οι επιπτώσεις από την επιδείνωση του συγκεκριμένου προβλήματος είναι δραματικές.

Μια πρώτη επίπτωση εντοπίζεται στην αλλοίωση του ελληνικού πληθυσμού. Τη στιγμή που ο αριθμός των γεννήσεων από ελληνίδες μητέρες μειώνεται δραματικά, ανοδική πορεία παρουσιάζουν τα ποσοστά των γεννήσεων από ζευγάρια αλλοδαπών. Σύμφωνα με στοιχεία του δημοσίου μαιευτηρίου "Αλεξάνδρα" το 64,3% των γεννήσεων που πραγματοποιήθηκαν σ' αυτό το 1999 αφορούσε παιδιά αλλοδαπών¹⁵.

Επίσης, ο τομέας της εκπαίδευσης επηρεάζεται άμεσα, αφού μειώνεται ο σχολικός πληθυσμός της πρωτοβάθμιας, κυρίως, εκπαίδευσης. Σε συνδυασμό με την εσωτερική μετανάστευση πολλά δημοτικά σχολεία έχουν κλείσει στην περιφέρεια και ιδιαίτερα στα ορεινά χωριά. Έτσι οικογένειες με μικρά παιδιά αναγκάζονται να μεταναστεύσουν για να τα στείλουν στο σχολείο. Κατά το σχολικό έτος 1992-93 λειτούργησαν 7.082 σχολεία, ενώ κατά το σχολικό έτος 1998-99 λειτούργησαν μόνο 6.157 δημοτικά σχολεία. Είναι φανερό πως μέσα

---

¹⁵ ΠΗΓΗ: Μ. Ζάρβαλη, "Ελλάς, Ελλήνων ... αλλοδαπών", εφημερ. Αδέσμευτος τύπος, 20-10-2000, σ. 41.

σε μια εξαετία (1992-93 έως και 1998-99) έκλεισαν 925 δημόσια δημοτικά σχολεία, δηλαδή το 13% του συνόλου. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας σημαντικά αυξημένος είναι ο αριθμός των παιδιών των αλλοδαπών στα δημόσια δημοτικά σχολεία της χώρας και κυρίως της Αθήνας. Το ποσοστό των παιδιών αυτών στα δημοτικά σχολεία του δήμου Αθηναίων ξεπερνά το 18,6%, ενώ υπάρχουν και σχολεία που ο αριθμός των αλλοδαπών μαθητών υπερβαίνει αυτόν των ελλήνων.

Η μείωση της γεννητικότητας επηρεάζει αρνητικά την εθνική άμυνα της χώρας, αφού το 1999 μειώθηκε κατά 20% η προσέλευση οπλιτών και έγινε επιτακτική η ανάγκη για την καθιέρωση της παλλαϊκής άμυνας. Η στράτευση των γυναικών αντίκειται στην προσπάθεια για την ενίσχυση της γεννητικότητας.

Επιπλέον, για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας το 1996 η φυσική κίνηση του πληθυσμού παρουσιάζει αρνητικό "ισοζύγιο", αφού ο συνολικός ετήσιος αριθμός των θανάτων υπερισχύει εκείνον των γεννήσεων. (Πίνακας 1.4.).

Πίνακας 1.4: Η φυσική κίνηση του πληθυσμού

ΕΤΟΣ	ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ	ΘΑΝΑΤΟΙ
1969	154.077	71.825
1979	147.965	82.338
1989	101.657	92.720
1994	103.763	97.807
1995	101.495	100.158
1996	100.718	100.740
1997	102.038	99.738
1998	98.300	99.600
1999	100.265	103.102

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, 2000

Σύμφωνα με τον πίνακα 1.4. έως το 1995 υπήρχε μια συνεχώς αυξητική

τάση του πληθυσμού. Τα δεδομένα αυτά όμως αντιστράφηκαν το 1996 και για πρώτη φορά παρουσιάζεται αύξηση των θανάτων έναντι των γεννήσεων. Το 1997 οι γεννήσεις παρουσίασαν αύξηση, η οποία όμως οφείλεται στις γεννήσεις αλλοδαπών, αφού εκτιμάται ότι ένα ποσοστό της τάξεως του 15% των γεννήσεων στην Ελλάδα είναι παιδιά αλλοδαπών. Υπεροχή των θανάτων έναντι των γεννήσεων παρατηρείται και το 1998, ενώ όλα τα στοιχεία συντείνουν στο ότι αυτή η δραματική κατάσταση θα συνεχιστεί¹⁶.

Μια ακόμα σημαντική επίπτωση είναι ότι οι ηλικιωμένοι θα αποτελούν σε λίγα χρόνια το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα το ποσοστό των νέων μειώνεται και αυξάνεται το ποσοστό των γερόντων. Η διάρθρωση του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας 1.5.: Η ηλικιακή μεταβολή του πληθυσμού

Έτη \ Ηλικία	0-14	15-64	64 και άνω
1985	20,9%	65,7%	13,4%
1999	15,4%	67,7%	16,9%
2020*	14,9%	64,1%	21,0%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., Τμήμα Φυσικής Κίνησης του πληθυσμού, 2000

Οι δαπάνες για την υγεία θα αυξάνονται συνεχώς και θα πολλαπλασιάζονται λόγω του υψηλού κόστους των ηλικιωμένων ομάδων και ιδιαίτερα των υπερηλίκων. Η αναλογία εργαζομένων – συνταξιούχων ήδη έχει μεταβληθεί σε πολύ επικίνδυνα επίπεδα και απειλείται με κατάρρευση όλο το ασφαλιστικό σύστημα.

¹⁶ ΠΗΓΗ: Β. Θεοτοκάτος, "Το δημογραφικό πρόβλημα και τα ζητήματα των πολυτέκνων", περιοδ. Ο κόσμος των πολυτέκνων, τεύχος 1, Οκτ.-Δεκ. 1999, σ. 31.
* Τα ποσοστά διαμορφώνονται σύμφωνα με τις μελλοντικές εκτιμήσεις της Ε.Σ.Υ.Ε.

ασφαλιστικό σύστημα.

Μόνη λύση για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων αποτελεί η αύξηση της γεννητικότητας. Η αύξηση του αριθμού των πολύτεκνων οικογενειών μπορεί να συμβάλει δραστικά στην άμβλυνση αυτών των επιπτώσεων. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να στραφεί η πολιτεία με τη στήριξη και ενίσχυση της οικογένειας και κυρίως της πολύτεκνης για να λυθεί το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

"Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΠΑΡΟΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ"

2.1. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η δημογραφική κρίση οφείλεται στην κρίση που περνάει ο θεσμός της οικογένειας και κυρίως της πολύτεκνης. Η οικογένεια είναι ένας αναντικατάστατος θεσμός και είναι ο χώρος που γεννιέται, ανατρέφεται, κοινωνικοποιείται και εξελίσσεται ο άνθρωπος. Η παροχή προστασίας στην οικογένεια κρίνεται επιτακτική ανάγκη, αφού δημιουργεί τις συνθήκες που από μόνες τους μπορούν να επιλύσουν το δημογραφικό πρόβλημα.

Σε όλη σχεδόν την ιστορία της Ελλάδας υπήρξε κάποια μορφή κοινωνικής πολιτικής. Κατά την αρχαιότητα η ανάγκη για επιβίωση και υγεία των ατόμων ικανοποιούνταν μέσα από την οικογένεια, ενώ με την κοινωνική εξέλιξη το προνοιακό έργο εντάσσεται στη συλλογική ζωή της κοινότητας και της ενορίας. Αργότερα, μετά την απελευθέρωση του έθνους ήταν άμεση η ανάγκη για προστασία των ορφανών και των αναπήρων πολέμου και η πολιτεία υποχρεώθηκε να λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Η μικρασιατική καταστροφή στη συνέχεια έκανε αναγκαία την κρατική παρέμβαση για να προστατευθούν οι πολυάριθμες και κυρίως πολύτεκνες οικογένειες, που είχαν εγκατασταθεί μετά το ξεριζωμό τους από τη Μικρά Ασία. Η κοινωνική πρόνοια χρηματοδοτείται από τη φορολογία και συνεπώς η έκταση, η μορφή και το ύψος των βοηθημάτων γίνονται αντικείμενο νομοθετικών ρυθμίσεων. Το 1927 ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος στον οποίο γίνεται λόγος για την οικογένεια, το γάμο και την ειδική μέριμνα την οποία δικαιούνται οι πολύτεκνες οικογένειες. Τα μέτρα που λήφθηκαν ήταν κοινωνικού, προνοιακού και φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Σημαντικές ευεργετικές

ρυθμίσεις για τους πολύτεκνους έφερε η ψήφιση του νόμου 1910/1944 ο οποίος ισχύει τροποποιημένος μέχρι σήμερα.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το κράτος εξαναγκάστηκε να παρέμβει στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής, αφού τόσο η εκκλησία όσο και η ιδιωτική φιλανθρωπική δραστηριότητα δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν τα κοινωνικά προβλήματα. Μετά την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας το 1974 αρχίζει μια νέα προσπάθεια για την οικοδόμηση ενός κράτους δικαίου και κοινωνικής προστασίας. Στα πλαίσια αυτά αναπτύσσεται το κράτος πρόνοιας, το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, ο τομέας υγειονομικής φροντίδας και γίνεται μια προσπάθεια για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών των οικογενειών¹. Στη συνέχεια μέσα από το θεσμικό πλαίσιο διαμορφώθηκε μια συγκεκριμένη κοινωνική πολιτική για την οικογένεια με σημαντικότερη τη θέσπιση χορήγησης επιδόματος και σύνταξης στην πολύτεκνη μητέρα το 1990.

Ο όρος "κοινωνική πολιτική" χαρακτηρίζει την κρατική παρέμβαση στην οικονομία και την κοινωνία μιας χώρας, με σκοπό να προστατεύσει και να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία για το σύνολο της κοινωνίας και ιδιαίτερα για ορισμένα άτομα και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες². Η κοινωνική πολιτική παίρνει τη μορφή παροχών σε χρήμα – επιδόματα ή υπηρεσίες –, σε είδος που προσφέρονται είτε δωρεάν είτε σε επιδοτούμενες τιμές και κρατικού ελέγχου των ιδιωτικών δραστηριοτήτων με στόχο να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των πολιτών.

Φορείς της εφαρμοζόμενης πολιτικής είναι το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, κρατικές υπηρεσίες σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ., τα οποία έχουν ως κύριο έργο την παροχή προνοιακών υπηρεσιών ή την εκτέλεση φιλανθρωπικού έργου. Επιπλέον, το έργο της κοινωνικής φροντίδας ασκούν η εκκλησία, οι εθελοντικές οργανώσεις και τα

---

¹ ΠΗΓΗ: Π. Σταθόπουλος, Κοινωνική Πρόνοια, Έλλην, Αθήνα 1996, σ. 187.

² ΠΗΓΗ: Σ. Θεοδωρόπουλος, "Το κοινωνικό κράτος σήμερα", Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Διαστάσεις της Κοινωνικής πολιτικής σήμερα, Αθήνα 1993, σ. 138.

φιλανθρωπικά σωματεία³.

Η αδυναμία της οικογένειας να ανταποκριθεί στις βασικές λειτουργίες της κυρίως λόγω δυσμενών κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών αλλά και λόγω των συνεχώς διευρυνόμενων αναγκών οδήγησε στην ανάγκη κρατικής και κυρίως προνοιακής παρέμβασης.

Σκοπός της παρέμβασης αυτής είναι να ενισχύσει τις οικογένειες που αδυνατούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους για μια αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών τους, όπως είναι οι πολύτεκνες οικογένειες.

Η πολιτική για την προστασία των πολυμελών οικογενειών πρέπει να βασίζεται στην αρχή ότι τα παιδιά των πολυτέκνων δεν πρέπει να υστερούν από τα άλλα παιδιά, επειδή ανήκουν σε μεγάλες οικογένειες. Οι συνθήκες διαβίωσης, το επίπεδο της υγείας τους, οι δυνατότητες να σπουδάσουν δε θα πρέπει να διαφέρουν από αυτές των παιδιών που ζουν σε οικογένειες με ένα ή δύο παιδιά. Γι' αυτό η προστασία των παιδιών των πολύτεκνων οικογενειών πρέπει να είναι πολύπλευρη και ειδική αποστολή των παραδοσιακών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας είναι να βοηθά τις οριακές ομάδες του πληθυσμού να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της κοινωνικής και οικονομικής ζωής και να προσαρμόζονται στο περιβάλλον⁴. Η στήριξη της οικογένειας κρίνεται αναγκαία ώστε να συνεχίσει να επιτελεί τις τόσο σημαντικές λειτουργίες της.

2.2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ο θεσμός της οικογένειας είναι αναμφισβήτητα από τους πιο παλιούς και τους πιο πολυλειτουργικούς κοινωνικούς θεσμούς. Στη δική μας κοινωνία, την

³ ΠΗΓΗ: Π. Σταθόπουλος, Κοινωνική Πρόνοια ..., ό.π., σ. 201.

⁴ ΠΗΓΗ: Έκθεση ομάδας εργασίας, Κοινωνική Πρόνοια, Πρόγραμμα αναπτύξεως 1976-80, ΚΕΠΕ, Αθήνα 1976, σ. 58.

ελληνική, θεωρείται ότι κατέχει ιδιαίτερα υψηλή θέση.

Η λέξη οικογένεια αναφέρεται στον "οίκο" και το "γένος". Προσδιορίζει αφενός το γένος, τα πρόσωπα που κατάγονται από ένα άτομο ή από τα οποία κατάγεται και συνδέονται με δεσμούς αίματος και αφετέρου ολόκληρο το "σπιτικό" του, την περιουσία του, το σύνολο δηλαδή των πραγμάτων και των προσώπων που εξουσιάζει⁵.

Στο πέρασμα των αιώνων υπήρξαν διάφορες τροποποιήσεις στη δομή της οικογένειας που μετασχηματίστηκε για να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της κοινωνίας. Όσο η κοινωνία ήταν αγροτική η οικογένεια ήταν "εκτεταμένη", κάτω από την ίδια στέγη συζούσαν περισσότερες από μια γενεές, με συγκεκριμένα επίπεδα αρμοδιοτήτων και εξουσιών. Αντίθετα, όταν μετά το 1950 άρχισε η εκβιομηχάνιση της χώρας η εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση αποδυνάμωσαν τη μικρή κοινότητα και την εκτεταμένη μορφή της και είχαμε τη μεταφορά του πληθυσμού στις πόλεις, η οικογένεια με αργό ρυθμό, μετέβαλε την οργάνωσή της καθώς προσαρμοζόταν στις διαφορετικές ανάγκες που πρόβαλλε η κοινωνία και έγινε "πυρηνική" αποτελούμενη από τους γονείς και τα παιδιά τους.

Ο θεσμός της οικογένειας αποτελεί θεμελιακό στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης και καλύπτει βασικές ανάγκες της κοινωνικής ζωής. Είναι το βασικό κύτταρο της κοινωνίας μέσα από την οποία επιδιώκεται η βιολογική και κοινωνική αναπαραγωγή, η μεταβίβαση των ηθών, των εθίμων, των θεσμών και των αξιών της κοινωνίας στο παιδί, το οποίο με τη σειρά του θα διαμορφώνει ιδεολογίες στην αυριανή κοινωνία. Έτσι, η προστασία της οικογένειας αποτελεί ταυτόχρονη προστασία τόσο του ατόμου όσο και της κοινωνίας γενικότερα.

Μια οικογένεια αρχίζει να υπάρχει όταν υπάρξει ένας γάμος με ετερόφυλο πρόσωπο ή όταν ένα άτομο αποκτήσει ένα παιδί, όταν δηλαδή συσταθεί μια συζυγική ή μια γονική σχέση. Μια οικογένεια δύο συζύγων με παιδιά δεν παύει να υπάρχει όταν λυθεί η συζυγική σχέση, δηλαδή μετά από

---

⁵ ΠΗΓΗ: Δ.Γ. Τσαούσης, Η κοινωνία μας, Gutenberg, Αθήνα 1997, σ. 133.

ένα διαζύγιο ή όταν πεθάνει ο ένας από τους δύο συζύγους. Η οικογένεια συνεχίζεται από τον εναπομείναντα σύζυγο – γονέα και τα παιδιά που ζουν μαζί του. Μια ελεύθερη συμβίωση δύο ετερόφυλων ατόμων δεν συνιστά στην κοινωνία μας οικογένεια αν δεν παράγει έννομα αποτελέσματα για τα δύο αυτά άτομα και τα παιδιά τους⁶.

2.3. ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ως κοινωνικός θεσμός, η οικογένεια έχει σημαντικούς σκοπούς να επιτελέσει που συνοψίζονται στην εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας και στη μεταβίβαση από τη μία γενιά στην άλλη του πολιτισμού ως τρόπου ζωής και τρόπου ύπαρξης των υλικών πραγμάτων και των κοινωνικών σχέσεων. Οι λειτουργίες που ασκεί μια οικογένεια είναι συνάρτηση της οργάνωσης και λειτουργίας της ευρύτερης κοινωνίας.

Συγκεκριμένα οι λειτουργίες της οικογένειας μπορούν να συνοψισθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Οικονομικές λειτουργίες.

Στα πλαίσια της παραδοσιακής κοινωνίας η οικογένεια εξασφαλίζει την επιβίωση των μελών της και των προσώπων που ανήκουν ή εξαρτώνται από αυτή. Κατανέμει και οργανώνει τις δραστηριότητες που επιτρέπουν την άμεση κάλυψη των αναγκών των μελών της και συγκεντρώνει αγαθά και πόρους που θέτει στην αποκλειστική τους χρήση⁷.

2. Εκπαιδευτικές λειτουργίες.

Οι λειτουργίες αυτές είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η πολιτισμική

---

⁶ ΠΗΓΗ: Στο ίδιο, σ. 117.

⁷ ΠΗΓΗ: Α. Μ. Μουσσούρου, Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας, Gutenberg, Αθήνα 1990, σ. 20.

αναπαραγωγή της κοινωνίας, δηλαδή η αναπαραγωγή της ως κοινωνία. Η κατηγορία αυτή λειτουργιών μπορεί να διακριθεί στις λειτουργίες που αποβλέπουν στην απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων, οι οποίες είναι απαραίτητες στην παραγωγή και στη λειτουργία της κοινωνικοποίησης. Μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης το άτομο μαθαίνει και εσωτερικεύει, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, τα κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία του περιβάλλοντός του, τα εντάσσει στη δομή της προσωπικότητάς του υπό την επίδραση εμπειριών και κοινωνικών παραγόντων και προσαρμόζεται στο κοινωνικό περιβάλλον που προορίζεται να ζήσει⁸. Μέσα από το θεσμό της οικογένειας επιτελείται η κοινωνικοποίηση του ατόμου, που είναι συνεχής και αδιάλειπτη. Τα άτομα λαμβάνοντας μέρος στο κοινωνικό σύνολο γνωρίζουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους και τον τρόπο με τον οποίο οφείλουν να ενεργούν σε κάθε περίπτωση.

3. Ψυχολογικές λειτουργίες.

Οι λειτουργίες αυτές συνίστανται κυρίως στην ικανοποίηση της ανάγκης των ατόμων να αισθάνονται ασφαλή και να απολαμβάνουν της στοργής των άλλων. Στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου η ταχύτητα των κοινωνικών μετασχηματισμών δημιουργεί ρευστότητα στις κοινωνικές σχέσεις και επομένως ανασφάλεια στα άτομα η ικανοποίηση αυτών των αναγκών και κατ' επέκταση οι σχετικές λειτουργίες έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη μεγάλη σημασία. Ένα από τα προβλήματα της σύγχρονης οικογένειας είναι οι συχνά υπερβολικές προσδοκίες των μελών της για σταθερότητα και ανασφάλεια – προσδοκίες στις οποίες η σημερινή οικογένεια δύσκολα μπορεί να ανταποκριθεί.

Μία σημαντική εξέλιξη που πρέπει ιδιαίτερα να υπογραμμιστεί είναι η σταδιακή απώλεια από την οικογένεια της άλλοτε σημαντικής λειτουργίας κάλυψης των προνοιακών αναγκών των μελών της. Μια σειρά από εξειδικευμένους φορείς συνέλαβαν πλέον τη φροντίδα των ασθενών, των

---

⁸ ΠΗΓΗ: Β. Γκιζέλη, Απλά μαθήματα κοινωνιολογίας, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1995, σ. 87.

αδυνάτων, των βρεφών και των απόρων. Η εξέλιξη αυτή τείνει να αποδεσμεύσει την υλική μέριμνα (που τώρα εξασφαλίζει η υπηρεσία, η σύνταξη, το επίδομα) από τη συναισθηματική στήριξη που παραμένει ευθύνη της οικογένειας⁹.

4. Αναπαραγωγική λειτουργία.

Η οικογένεια είναι ένας θεσμός με τον οποίο εξασφαλίζεται η βιολογική αναπαραγωγή της κοινωνίας. Ο συνηθέστερος τρόπος εισόδου σε μια οικογένεια είναι η γέννηση. Τη γέννηση του παιδιού ακολουθούν δύο πράξεις των γονιών του που βεβαιώνουν τη σχέση γονέα-τέκνου και την ένταξή του στην κοινωνία. Η πρώτη είναι η ληξιαρχική πράξη της γέννησης που είναι μια δημόσια δήλωση αναγνώρισης, εφόσον γίνεται από τους ίδιους τους γονείς και η δεύτερη είναι η εγγραφή στα μητρώα του δήμου ή της κοινότητας. Με την εγγραφή αυτή το παιδί "πολιτογραφείται" αναγνωρίζεται πολίτης της χώρας¹⁰.

Τα παιδιά είναι απαραίτητα για τη δημιουργία της οικογένειας ως ομάδας και για την εξασφάλιση της συνέχειας των συγγενικών δεσμών. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλουν θετικά οι πολύτεκνες οικογένειες, δηλαδή αυτές που έχουν αποκτήσει πάνω από τέσσερα παιδιά.

---

⁹ ΠΗΓΗ: Α.Μ. Μουσούρου, Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας ..., ό.π., σ. 22.

¹⁰ ΠΗΓΗ: Δ.Γ. Τσαούσης, Η κοινωνία μας ..., ό.π., σ. 148.

Β' ΜΕΡΟΣ
"Η ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ
Η ΕΦΑΡΜΟΖΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ"

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

"Η ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ"

1.1. ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΠΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΕΣ

Για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους οι οικογένειες θα πρέπει να έχει αναγνωρισθεί πρώτα η πολυτεκνική τους ιδιότητα και να έχουν εγγραφεί στο μητρώο πολυτέκνων της Ανώτατης Συνομοσπονδίας Πολυτέκνων Ελλάδος (Α.Σ.Π.Ε.).

Σύμφωνα με το Ν. 1910/1944 και 860/1979 "Περί προστασίας πολυτέκνων", την πολυτεκνική ιδιότητα αποκτούν:

1. **Οι γονείς που έχουν τέσσερα τουλάχιστον παιδιά** στη ζωή από νόμιμο γάμο ή νόμιμα αναγνωρισμένα. Η ιδιότητα του πολυτέκνου ισχύει αν τα παιδιά είναι άγαμα ή διαζευγμένα ή βρίσκονται σε κατάσταση χηρείας. Επίσης, αν δεν ασκούν τα ίδια βιοποριστικό επάγγελμα, λόγω ανικανότητας ή αναπηρίας που διαπιστώνεται από την πρωτοβάθμια υγειονομική επιτροπή. Αν τα παιδιά είναι ανήλικα και φοιτητές ή σπουδαστές έως την περάτωση των σπουδών τους όποιες και αν είναι αυτές, είτε θεωρητικές, είτε πρακτικές, είτε είναι μαθητές τεχνικών ή επαγγελματικών σχολών αναγνωρισμένων από το κράτος.

2. **Η μητέρα με τρία ανήλικα παιδιά**, αν είναι η μόνη υπεύθυνη για τη διατροφή και τη συντήρηση των παιδιών της.

Περιπτώσεις κατά τις οποίες η μητέρα χαρακτηρίζεται πολύτεκνη έχοντας την επιμέλεια των παιδιών της είναι οι ακόλουθες:

- Όταν είναι διαζευγμένη, προσκομίζοντας διαζευκτήριο και τη δικαστική

απόφαση που φαίνεται ποιος συντηρεί τα παιδιά.

- Όταν ο σύζυγός της έχει αποβιώσει, αφού προσκομίσει ληξιαρχική πράξη θανάτου, ή έχει κηρυχθεί σε αφάνεια.
- Όταν ο σύζυγος και πατέρας δεν είναι σε θέση να δώσει διατροφή στα παιδιά του, επειδή διακινδυνεύει τη δική του διατροφή, οπότε η μητέρα καθίσταται η μόνη υπόχρεος από το νόμο.
- Όταν για λόγους, νομικούς ή πραγματικούς, είναι αδύνατη ή δυσχερής η δικαστική επιδίωξη του πατέρα που έχουν υποχρέωση διατροφής. Ιδιαίτερα δυσχερής θεωρείται η επιδίωξη αξιώσεως διατροφής, όταν ο πατέρας είναι αγνώστου διαμονής στερείται κατοικίας, μεταβάλλει τη διαμονή του συνεχώς, αποκρύπτει τα περιουσιακά του στοιχεία ή αλλάζει συνεχώς εργασίες, ώστε να είναι αδύνατη η κατάσχεση των αποδοχών του ή όταν έχει διαφύγει στο εξωτερικό.

Εφόσον αποδειχθούν τα πραγματικά αυτά περιστατικά, τότε η μητέρα χαρακτηρίζεται και είναι πολύτεκνη ως η μόνη υπεύθυνη για τη διατροφή των παιδιών της.

3. Ο πατέρας με τρία ανήλικα παιδιά θεωρείται πολύτεκνος εφόσον συντρέχει κάποια από τις παραπάνω προϋποθέσεις:

- Αν από οποιοδήποτε λόγο εξαιρουμένης της πολεμικής αναπηρίας έχει καταστεί τελείως ανίκανος (δηλαδή κατά ποσοστό 100%) για κάθε εργασία και δεν εργάζεται.
- Αν είναι ανάπηρος πολέμου με αναπηρία τουλάχιστον 70% και δεν εργάζεται.
- Όταν η μητέρα των παιδιών έχει πεθάνει, που αποδεικνύεται με ληξιαρχική πράξη θανάτου.
- Αν η μητέρα είναι τελείως ανίκανη για κάθε εργασία προσκομίζοντας πιστοποιητικό ανικανότητας από την πρωτοβάθμια υγειονομική επιτροπή ή τον ασφαλιστικό φορέα στον οποίο ανήκει αν

συνταξιοδοτήθηκε λόγω αναπηρίας.

4. Τα ορφανά από πατέρα και μητέρα παιδιά, εφόσον είναι τουλάχιστον τρία και αποτελούν ίδια οικογένεια. Τα απορφανισθέντα παιδιά αποκτούν την πολυτεκνική ιδιότητα εφόσον είναι ανήλικα, φοιτητές ή σπουδαστές, άγαμα ή διαζευγμένα ή σε χηρεία. Ακόμα, αν δεν εργάζονται λόγω ανικανότητας ή αναπηρίας.

Για τον χαρακτηρισμό του γονέα ως πολυτέκνου συνυπολογίζονται και τα παιδιά από προηγούμενο γάμο, εφόσον υπάρχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις. Θα πρέπει να υπάρχει διαζευκτήριο και δικαστική απόφαση με την οποία θα φαίνεται ποιος συντηρεί τα παιδιά από τον πρώτο γάμο. Επιπλέον, για τη μητέρα συνυπολογίζονται και τα εξώγαμα παιδιά εκτός αν είναι αναγνωρισμένα και παίρνουν διατροφή από τον πατέρα τους, όπου γίνεται λόγος για ανήλικο παιδί, τέτοιο θεωρείται αυτό που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του.

Ως πολύτεκνοι αναγνωρίζονται και οι ελληνικής καταγωγής Πόντιοι και Κύπριοι υπήκοοι που κατοικούν στην Ελλάδα, εφόσον έχουν και την ιδιότητα του πρόσφυγα, η οποία έχει αναγνωρισθεί από την αρμόδια δικαστική αρχή¹.

Με την εγγραφή του ο κάθε πολύτεκνος εφοδιάζεται από το σύλλογό του με το βιβλιάριο ταυτότητας πολυτέκνου, το οποίο χρησιμοποιεί σε κάθε περίπτωση που επικαλείται την ιδιότητα του πολυτέκνου για να ζητήσει την εφαρμογή των δικαιωμάτων του.

Για την έκδοσή του απαιτείται πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, που θα βεβαιώνεται ο αριθμός των παιδιών, η ηλικία τους και ο νόμιμος γάμος των γονέων. Υπογράφεται από τον ληξιαρχο και τον εφημέριο της ενορίας, όπου ανήκει ο πολύτεκνος και στη συνέχεια η οικογενειακή κατάσταση

---

¹ ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης – Δ. Τριανταφύλλου, Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων, Παππάς, Τρίκαλα 1998, σ. 201.

βεβαιώνεται από τον πρόεδρο του πολυτεχνικού συλλόγου και γίνεται η έκδοση βιβλιαρίου από την Α.Σ.Π.Ε².

Όποιοι γονείς έχουν αποκτήσει την πολυτεχνική ιδιότητα σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων 1910/1944 και 860/1979 τη διατηρούν ισοβίως.

---

² ΠΗΓΗ: Λ. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας, Σίψας Η., Πάτρα 1998, σ. 72.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

"ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ"

2.1. Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Με το πέρασμα των χρόνων ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών συνεχώς μειώνεται. Το 1821 τα μέλη των πολύτεκνων οικογενειών αποτελούσαν το 70%, ενώ το 1940 το 50% του πληθυσμού¹. Σήμερα ο πολυτεκνικός πληθυσμός έχει μειωθεί ακόμα περισσότερο και αποτελεί μόλις το 10% του συνολικού πληθυσμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία που είχε συγκεντρώσει η Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος (Α.Σ.Π.Ε.) για το 1999 οι πολύτεκνες οικογένειες ανέρχονταν σε 181.296 – χιλιάδες. Ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 2.1.).

Πίνακας 2.1.: Απαρίθμηση των πολύτεκνων οικογενειών ανά οικογενειακή κατάσταση

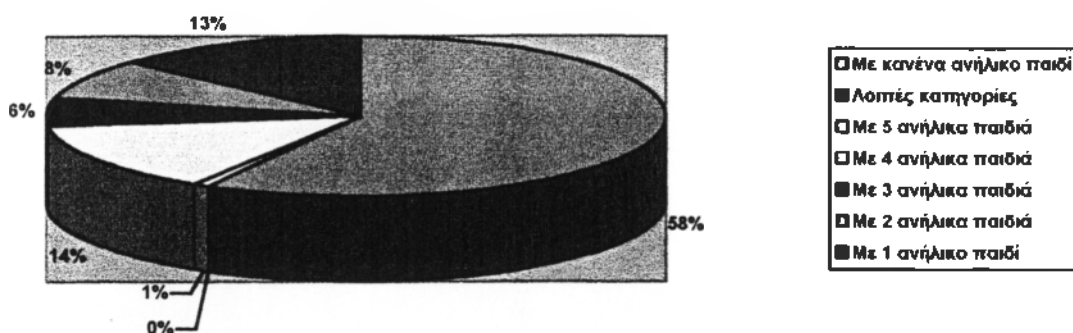
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Γονείς με τέσσερα τουλάχιστον παιδιά από ένα γάμο	152.327	64,08
Χήρες μητέρες με τρία παιδιά	11.524	6,36
Χήροι πατέρες με τρία παιδιά	3.301	1,82
Γονείς τελείως ανίκανοι για εργασία με τρία παιδιά	3.292	1,81
Γονείς με παιδιά από δύο ή περισσότερους γάμους	8.023	4,43
Γονείς με τρία παιδιά εκτός γάμου	2.393	1,32
Οικογένεια με απορφανισθέντα παιδιά	436	0,24
	181.296	100,00

ΠΗΓΗ: Α.Σ.Π.Ε., 1999.

¹ ΠΗΓΗ: Ν. Αβρανάς, "Για τον πρωθυπουργό ..." περιοδ. Πολύτεκνη Οικογένεια, τεύχος 62-63. Σεπτ. 1994, σ. 18

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, οι οικογένειες με τέσσερα τουλάχιστον παιδιά αποτελούν την πλειοψηφία των πολύτεκνων οικογενειών φτάνοντας σε ποσοστό το 84,02%.

Τα ποσοστά των οικογενειών, με τέσσερα τουλάχιστον παιδιά, ανάλογα με τον αριθμό των ανήλικων παιδιών που περιλαμβάνουν φαίνεται στο παρακάτω κυκλικό διάγραμμα.

ΠΗΓΗ: Α.Σ.Π.Ε., 2000.

Ο μεγαλύτερος αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών φτάνοντας σε ποσοστό το 58% δεν έχει κανένα ανήλικο παιδί. Αυτό σημαίνει ότι οι γεννήσεις σ' αυτές τις οικογένειες πραγματοποιήθηκαν πριν 18 τουλάχιστον χρόνια. Από τα παραπάνω φαίνεται πως οι γεννήσεις παιδιών τα τελευταία χρόνια μειώνονται ραγδαία και το μεγαλύτερο ποσοστό από το σύνολο των πολύτεκνων οικογενειών, που υπάρχουν σήμερα, έχει αποκτήσει την πολυτεκνική ιδιότητα τουλάχιστον πριν από δύο δεκαετίες.

Την τελευταία δεκαετία το πρόβλημα της υπογεννητικότητας γίνεται ιδιαίτερα έντονο, αφού μειώθηκαν κατά 73,8% οι εγγραφές νέων πολύτεκνων οικογενειών στο μητρώο της Α.Σ.Π.Ε. Ο αριθμός των οικογενειών, ανά οικογενειακή κατάσταση, που χαρακτηρίστηκαν πολύτεκνες κατά τα έτη 1991 έως και 2000 φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα. (Πίνακας 2.2.).

Πίνακας 2.2.: Αριθμός οικογενειών στις οποίες απονεμήθηκε η πολυτεκνική ιδιότητα (1991-2000)

ΕΤΟΣ ΟΙΚ.ΚΑΤΑΣΤ.	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	1	9.435	6.621	4.502	4.134	3.507	3.960	3.184	2.856	2.926
2	117	215	159	139	138	128	118	164	179	129
3	7	12	6	10	9	9	31	79	27	97
4	1.200	796	679	459	398	484	338	325	338	232
5	3	1	5	-	1	-	3	15	4	23
6	43	83	78	129	85	103	74	80	83	79
7	11	9	1	6	3	4	-	1	3	1
8	4	12	15	11	10	68	44	82	157	123
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΓΕΝ.	10.820	7.749	5.445	4.888	4.151	4.756	3.792	3.602	3.717	2.834

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ:

- 1: Γονείς με 4 τουλάχιστον παιδιά
- 2: Άγαμη μητέρα με 3 παιδιά
- 3: Διαζευγμένοι γονείς με 4 τουλάχιστον παιδιά από διαφορετικούς γάμους
- 4: Χήρα μητέρα με τρία παιδιά
- 5: Χήρος πατέρας με τρία παιδιά
- 6: Γονείς ανάπηροι με τρία παιδιά
- 7: Οικογένεια με τρία απορφανισθέντα παιδιά
- 8: Χαρακτηρίζεται πολύτεκνος αλλά δεν δικαιούται το επίδομα

ΠΗΓΗ: Α.Σ.Π.Ε., 2000

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα το 1991 οι πολυτεκνική ιδιότητα απονεμήθηκε σε 10.820 οικογένειες, ενώ το 2000 μόλις σε 2.834 οικογένειες. Οι εγγραφές πολύτεκνων οικογενειών με τέσσερα τουλάχιστον παιδιά μειώθηκαν κατά 77,2%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος των πολύτεκνων οικογενειών αποτελείται από διαζευγμένους γονείς και ανύπαντρες μητέρες με τρία παιδιά, που έχουν αποκτήσει την πολυτεκνική ιδιότητα. Επίσης, ένας μεγάλος αριθμός οικογενειών παρόλο που χαρακτηρίζονται πολύτεκνες δεν δικαιούνται το επίδομα.

Η μείωση του αριθμού των πολυμελών οικογενειών γίνεται φανερή από

τον παρακάτω πίνακα, που παρουσιάζεται ο μέσος αριθμός μελών των νοικοκυριών από το 1920 έως το 1991.

Πίνακας 2.3.: Η μείωση του μέσου αριθμού μελών των οικογενειών

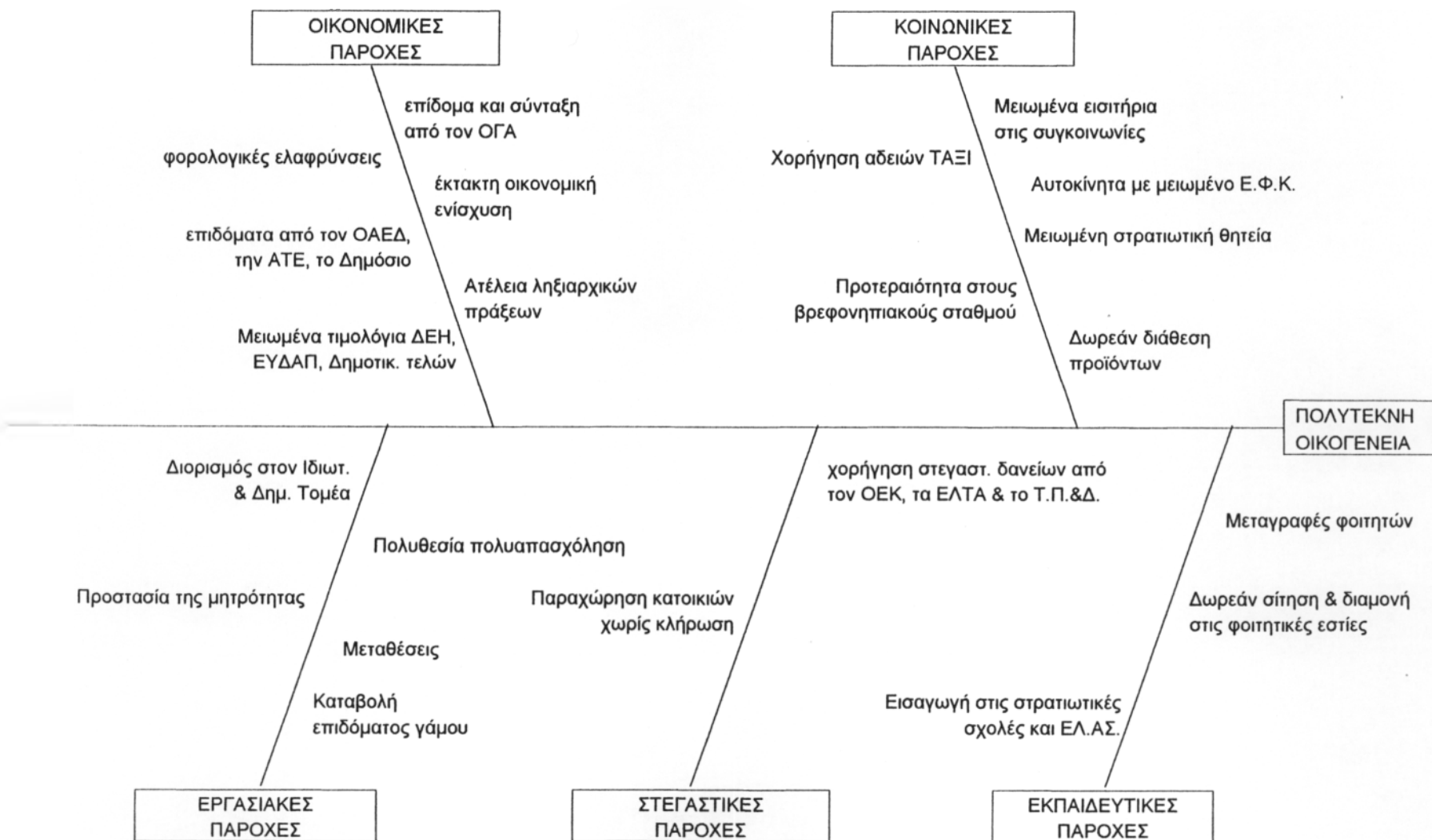
ΕΤΟΣ	ΜΕΣΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ
1920	4,29
1940	4,25
1951	4,11
1961	3,78
1971	3,39
1981	3,12
1991	2,97

ΠΗΓΗ: Στατιστική Επετηρίδα 1991, ΕΣΥΕ.

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, φαίνεται πως ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών παρουσιάζει ραγδαία μείωση και απαιτούνται άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα για την ανάσχεση αυτής της κατάστασης.

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΑΙΤΙΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ Ή ΜΕΘΟΔΟΣ ΨΑΡΟΚΟΚΑΛΟΥ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΡΟΧΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

"ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ"

3.1. ΠΑΡΟΧΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η πολύτεκνη οικογένεια αντιμετωπίζει δυσκολίες, λόγω του μεγάλου αριθμού των μελών που περιλαμβάνει. Επιβάλλεται, έτσι, η ανάγκη για την παροχή προστασίας και μιας ολοκληρωμένης κοινωνικής πολιτικής για να αντιμετωπιστούν οι αυξανόμενες ανάγκες της μιας και η πολύτεκνη οικογένεια παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συχνότητα για εμφάνιση φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Το κράτος έχει λάβει μια σειρά από μέτρα για τη στήριξη των πολύτεκνων οικογενειών.

Ειδικότερα τα μέτρα που προβλέπονται είναι:

3.1.1. Οι Οικονομικές παροχές

Η ενίσχυση του εισοδήματος αποτελεί βασική ανάγκη, αφού λόγω των αυξημένων αναγκών των εισοδήμα συρρικνώνεται και υποβαθμίζεται το βιοτικό επίπεδο των πολύτεκνων οικογενειών. Ως αντιστάθμισμα για το μεγάλο κόστος ζωής της οικογένειας χορηγούνται τα παρακάτω επιδόματα:

1. Επίδομα και σύνταξη στην πολύτεκνη μητέρα

Τα οικογενειακά επιδόματα αποτελούν την κυριότερη μορφή βοήθειας που παρέχεται στις πολύτεκνες οικογένειες και χορηγήθηκαν για πρώτη φορά το 1990 με τη θέσπιση του Ν. 1892/90. Σύμφωνα με το νεώτερο Ν. 2459/1997 "Περί κατάργησης φορολογικών απαλλαγών και άλλων διατάξεων, τα οικογενειακά επιδόματα που χορηγούνται στις πολύτεκνες οικογένειες τροποποιούνται και έχουν ως εξής:

- Το επίδομα του τρίτου παιδιού αυξάνεται σε 40.000 δραχμές από την 1-1-97 και προκαταβάλλεται μέχρι τη συμπλήρωση του έκτου έτους της ηλικίας του από την προϋπόθεση όμως ότι το ετήσιο οικογενειακό επίδομα των δικαιούχων δε θα υπερβαίνει το ποσό των οκτώ εκατομμυρίων (8.000.000) δραχμών.
- Στη μητέρα που θεωρείται πολύτεκνη καταβάλλεται το μηνιαίο πολυτεχνικό επίδομα δέκα χιλιάδων (10.000) δραχμών για κάθε άγαμο παιδί ηλικίας μέχρι και 23 ετών. Το συνολικό αυτό μηνιαίο επίδομα δεν μπορεί να είναι μικρότερο των είκοσι τριών χιλιάδων (23.000) δραχμών. Για τη λήψη αυτού του επιδόματος το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των δικαιούχων δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το ποσό των δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) δραχμών, το οποίο προσαυξάνεται κατά ένα εκατομμύριο (1.000.000) δραχμές για κάθε παιδί πέρα του τετάρτου.
- Η ισόβια σύνταξη ορίζεται στις είκοσι τρεις χιλιάδες (23.000) δραχμές μηνιαίως και θα χορηγείται στις δικαιούχες μητέρες εφόσον το οικογενειακό τους εισόδημα δεν υπερβαίνει το ποσό των τριών εκατομμυρίων πεντακοσίων χιλιάδων (3.500.000) δραχμών¹.

Τα όρια του οικογενειακού επιδόματος για τη χορήγηση του επιδόματος τρίτου παιδιού, του πολυτεχνικού επιδόματος και της ισόβιας σύνταξης στην πολύτεκνη μητέρα αναπροσαρμόστηκαν με την υπ' αριθμ. 2/17961/0020 απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών, Υγείας και Πρόνοιας, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της κυβερνήσεως "ΦΕΚ 291/10-3-2000 (τ. Β΄)". Πριν την αναπροσαρμογή τα όρια εισοδήματος ανέρχονταν σε 7.000.000 δραχμές για το επίδομα 3^{ου} παιδιού, σε 8.000.000 δραχμές για την καταβολή πολυτεχνικού επιδόματος και σε 3.000.000 δραχμές για τη χορήγηση ισόβιας σύνταξης.

Τα επιδόματα αυτά καταβάλλονται από τον Οργανισμό Γεωργικών

¹ ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης, Δ. Τριανταφύλλου, Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων ..., ό.π., σ. 26.

Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.) υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Για την αντιμετώπιση των δαπανών που προκύπτουν από την εφαρμογή του προγράμματος αυτού και των εξόδων διοίκησης, που απαιτούνται για την υλοποίησή του ο Ο.Γ.Α. επιχορηγείται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Το ποσό της επιχορήγησης κατατίθεται σε ειδικό λογαριασμό που αποτελεί ανεξάρτητο τμήμα του προϋπολογισμού του Ο.Γ.Α.

Προβλέπεται, επίσης, ότι το ύψος των επιδομάτων μπορεί να αναπροσαρμόζεται με υπουργικές αποφάσεις και σύμφωνα με το δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου έτους.

2. Χορήγηση επιδότησης για την απόκτηση παιδιών

Σύμφωνα με το Ν. 1041/80, "Περί επιδομάτων τέκνων πολύτεκνων οικογενειών", χορηγείται ως επιδότηση για την απόκτηση του τρίτου παιδιού το ποσό των 500 δραχμών το μήνα, για το τέταρτο παιδί το ποσό των 750 δραχμών το μήνα και 1.000 δραχμές για το πέμπτο και πέραν αυτού παιδί. Τα ποσά αυτά χορηγούνται έως τη συμπλήρωση του 15^{ου} έτους της ηλικίας των παιδιών που επιχορηγούνται. Τα χορηγούμενα αυτά ποσά που από τη θέσπισή τους δεν έχουν αναπροσαρμοστεί θεωρούνται "εξευτελιστικά" για τα σημερινά δεδομένα².

Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ύψος των χορηγούμενων οικογενειακών επιδομάτων διαφοροποιείται απ' αυτό των επιδομάτων της Ελλάδας. Τα αντίστοιχα χορηγούμενα οικογενειακά επιδόματα (σε δραχμές), στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φαίνονται στον Πίνακα 3.1.

---

² ΠΗΓΗ: Φ. Πάλλη – Πετραλιά, Η άτεκνη χώρα ..., ό.π., σ. 76.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1.: Τα οικογενειακά επιδόματα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΧΩΡΕΣ	ΒΕΛΓΙΟ	ΓΑΛΛΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΔΑΝΙΑ	Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ
ΗΛΙΚΙΑ ΠΑΙΔΙΟΥ (Σπουδ., άγαμ., άνεργος)	1-18 25	1-18 20	1-16 27	1-18 -	1-18 19	1-18 23
ΕΠΙΔΟΜΑ ΜΗΝΙΑΙΟ:						
1 ^ο παιδί	18.445	-	10.850	27.745	17.050	-
2 ^ο παιδί	24.100	29.450	20.150	27.745	13.950	-
3 ^ο παιδί	51.150	37.820	34.100	27.745	13.950	40.000 για 6 έτη
4 ^ο παιδί	51.150	37.820	37.200	27.745	13.950	23.000
5 ^ο παιδί	51.150	37.820	37.200	27.745	13.950	10.000
ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ	6 ετών: 6.975 12 ετών: 10.075 16 ετών: 10.850 Αναπ.: 12.400	Για το 2 ^ο παιδί 10 ετών: 11.625 15 ετών: 20.925	Αύξηση του αφορολογήτου ορίου μετά το 2 ^ο παιδί	7 ετών: 21.390	-	-
ΕΠΙΔΟΜΑ ΤΟΚΕΤΟΥ	1 ^ο : 258.850 2 ^ο : 194.525	Από τον 4 ^ο τοκετό 41.850 έως τον 3 ^ο μήνα και για απόρους έως το 3 ^ο έτος	23.250	Πολλαπλές γεννήσεις 175.515 για 6 έτη	38.750	139.500
ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ	Αναπηρίας	Από το 3 ^ο παιδί και μετά 37.975 για σχολικό επίδομα	Επίδομα ανατροφής 93.000Χ2 έτη	Υιοθεσίας αλλοδαπού 1.237.000	Οικογενειακά δάνεια	3 ^ο παιδί: 500 4 ^ο παιδί: 750 5 ^ο παιδί: 1.000

ΠΗΓΗ: Ν. Μπιλάλης, "Οι πολύτεκνοι σε διωγμό", περιοδ. "Πολύτεκνη Οικογένεια", τεύχος 72, Οκτ. - Δεκ. 1996, σ. 30.

Στις παραπάνω χώρες, εκτός της Ελλάδας, η επιδοματική πολιτική γενικεύθηκε μετά το 1960 και από τότε συνεχώς βελτιώνεται. Συγκρίνοντας τα χορηγούμενα ποσά, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1., διαπιστώνεται πως τα επιδόματα, που καταβάλλονται στην Ελλάδα, είναι μηδαμινά και εκμηδενίζονται μπροστά στα έξοδα που έχει να καλύψει η πολύτεκνη οικογένεια.

Μια οικογένεια με δέκα παιδιά, στο Βέλγιο, θα έπαιρνε ως επίδομα 461.745 δραχμές και επιπλέον τα πρόσθετα επιδόματα, ενώ στην Ελλάδα θα έπαιρνε ως επίδομα μόνο 83.000 δραχμές. Τα ποσά που δαπανώνται για τη χορήγηση των επιδομάτων στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν, μόλις, το 0,3-0,5% του τακτικού προϋπολογισμού, ενώ στις χώρες της Ε.Ε. αντιπροσωπεύουν το 6-7% του προϋπολογισμού τους.

Το σημαντικότερο μέτρο οικονομικής στήριξης, της οικογένειας, αποδεικνύεται ανεπαρκές και σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί κίνητρο για την απόκτηση παιδιών. Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι ότι τα παραπάνω χορηγούμενα επιδόματα, με εξαίρεση την ισόβια σύνταξη στην πολύτεκνη μητέρα φορολογούνται.

3. Καταβολή παιδικών οικογενειακών επιδομάτων από τον ΟΑΕΔ

Η καταβολή του επιδόματος γίνεται στους μισθωτούς που εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα και έχουν τρία ή περισσότερα παιδιά. Το ποσό του επιδόματος ορίζεται ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα και τον αριθμό των παιδιών. Το οικογενειακό αυτό επίδομα καταβάλλεται κάθε μήνα ως εξής: (Πίνακας 3.2.).

Πίνακας 3.2.: Καταβολή επιδομάτων από τον ΟΑΕΔ

Αριθμός παιδιών		Οικογ. εισόδημα				
		3	4	5	6	7
0	- 2.600.000	12.060	14.300	16.800	19.300	21.800
2.600.000	- 3.000.000	11.430	13.450	15.950	18.450	20.950
3.000.000	- 3.300.000	10.230	11.510	14.010	16.510	19.010
3.300.000	και άνω	6.860	9.580	12.080	14.580	17.080

ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης – Δ. Τριανταφύλλου, "Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων, ό.π., σ. 33

4. Χορήγηση πολυτεκνικών επιδομάτων από την Αγροτική Τράπεζα

Με τη συνεδρίαση 10/89 του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου Υγείας της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδας (Α.Τ.Ε.) αποφασίστηκε η καταβολή επιδόματος πολυτέκνων από το Ταμείο Υγείας Προσωπικού (Τ.Υ.Π.) της Α.Τ.Ε. Έτσι, χορηγεί επίδομα πολυτέκνων ύψους 30.000 δραχμών το χρόνο σε όλα τα μέλη, που έχουν από τρία παιδιά και πάνω και είναι ασφαλισμένα στο Τ.Υ.Π. της Α.Τ.Ε. Το επίδομα είναι αυτοτελές για κάθε παιδί, πέρα του δευτέρου και καταβάλλεται για όσα παιδιά, μέχρι την 31/12 του έτους καταβολής, δεν έχουν συμπληρώσει το 13^ο έτος της ηλικίας τους. Το επίδομα καταβάλλεται κάθε χρόνο την 1^η Ιουλίου εφάπαξ, με χρέωση του αντίστοιχου λογαριασμού του Ταμείου. Η πληρωμή γίνεται από το αρμόδιο γραφείο επιδομάτων του Τ.Υ., τα καταστήματα και τις θυρίδες της Α.Τ.Ε. Σε περίπτωση συνυπερετούντων γονέων, δικαιούχος του επιδόματος είναι εκείνος που έχει ασφαλίσει τα παιδιά³.

5. Παιδικά οικογενειακά επιδόματα που καταβάλλονται από το Δημόσιο

Για την ενίσχυση της οικογένειας των υπαλλήλων του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. χορηγείται μηνιαία οικογενειακή παροχή ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση των υπαλλήλων ως εξής:

³ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 97.

Έγγαμος υπάλληλος χωρίς ή με ενήλικο παιδί	12.000 δρχ.
Με 1 παιδί προστατευόμενο	18.000 δρχ.
Με 2 παιδιά προστατευόμενα	24.000 δρχ.
Με 3 παιδιά προστατευόμενα	36.000 δρχ.
Με 4 παιδιά προστατευόμενα	52.000 δρχ.
Με 5 παιδιά προστατευόμενα	77.000 δρχ.

Για κάθε παιδί πάνω από τα τέσσερα στο ποσό του επιδόματος προστίθενται 25.000 δραχμές το μήνα. Η οικογενειακή παροχή καταβάλλεται έως τώρα στον ένα εκ των δύο συζύγων με δική τους επιλογή⁴.

Η καταβολή αυτών των επιδομάτων σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να καλύψει το κόστος ανατροφής ενός παιδιού. Η χορήγησή τους λειτουργεί συμπληρωματικά στο εισόδημα των πολύτεκνων γονέων, αφού τα χορηγούμενα χρηματικά ποσά είναι πολύ μικρά.

6. Οικονομικές ελαφρύνσεις με τη μείωση δικαστικών εξόδων – Ατέλεια ληξιαρχικών πράξεων

Σύμφωνα με το Ν. 860/1979 τα έξοδα για κάθε διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, καθώς και τα τέλη εκτέλεσής του, οι αμοιβές των δικηγόρων, των συμβολαιογράφων και των δικαστικών κλητήρων, μειώνονται κατά το ήμισυ όταν αυτά καταβάλλονται από τους πολύτεκνους. Ακόμα, οι ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεως, βαπτίσεως και γάμου χορηγούνται από τα κατά τόπους ληξιαρχεία ατελώς, δηλαδή χωρίς χαρτόσημο για τους πολύτεκνους.

7. Φορολογικές ελαφρύνσεις

Με το Ν. 2362/1995 επέρχονται κάποιες φορολογικές ελαφρύνσεις για τους πολύτεκνους. Συγκεκριμένα προβλέπεται έκπτωση φόρου εισοδήματος στον πολύτεκνο 40.000 δραχμές για κάθε παιδί πέρα του τετάρτου και

⁴ ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης – Δ. Τριανταφυλλου, Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων..., ό.π., σ. 35.

160.000 δραχμές για τα τέσσερα. Ακόμα, αυξάνονται τα αφορολόγητα ποσά για την αγορά πρώτης κατοικίας και οικοπέδου για την κατασκευή κατοικίας. Μειώνεται ο φόρος γονικής παροχής κατά 50% και απαλλάσσεται ο πολύτεκνος από το φόρο ιδιοκατοίκησης για μονοκατοικία ή διαμέρισμα που ιδιοκατοικείται. Το εισόδημα των πολυτέκνων όμως φορολογείται με τους ίδιους συντελεστές, που φορολογούνται τα εισοδήματα των άγαμων και των οικογενειών με δύο παιδιά. Η φορολογική αυτή μεταχείριση είναι άνιση, αφού ο πολύτεκνος με δεδομένο εισόδημα έχει να ικανοποιήσει μεγαλύτερες ανάγκες λόγω του μεγάλου μεγέθους της οικογένειάς του⁵.

8. Έκτακτη οικονομική ενίσχυση σε περίπτωση ανάγκης

Προβλέπεται μηνιαίο βοήθημα για τις επαναπατριζόμενες πολύτεκνες οικογένειες και η καταβολή εφάπαξ βοηθήματος ύψους 50.000 δραχμών για την περιθαλψη ομογενών. Για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών των πολυτέκνων οικογενειών το προβλεπόμενο βοήθημα ανέρχεται σε 200.000 δραχμές κατ' ανώτατο όριο⁶.

9. Ειδικά μειωμένα τιμολόγια ηλεκτρικού ρεύματος, ΕΥΔΑΠ και δημοτικών τελών

Με την υπ' αριθ. 2153/3-4-96 απόφαση τιμών και εισοδημάτων καθιερώθηκε ειδικό τιμολόγιο για τη χορήγηση ηλεκτρικού ρεύματος εκ μέρους της ΔΕΗ στους πολύτεκνους. Το ειδικό αυτό τιμολόγιο εφαρμόζεται στις οικογένειες που προστατεύουν πάνω από τέσσερα παιδιά, ανεξάρτητα από το ύψος του ετήσιου φορολογητέου εισοδήματός τους. Με το ειδικό αυτό τιμολόγιο χρεώνεται ολόκληρη η κατανάλωση της δικαιούχου οικογένειας μόνο κατά το τετράμηνο στο οποίο η κατανάλωσή της κατά τις ώρες εφαρμογής της ημερήσιας τιμής ρεύματος είναι κάτω των 3.000 ΚWH.

Επίσης, σύμφωνα με το Ν. 860/1979 παρέχονται φορολογικές

⁵ ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης – Δ. Τριανταφύλλου, Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων..., ό.π., σ. 142

⁶ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 379.

ελαφρύνσεις στους πολύτεκνους από τους δήμους και τις κοινότητες, με αποφάσεις των οικείων συμβουλίων. Μετά από αιτήσεις – προτάσεις των Πολυτεκνικών Οργανώσεων προς τους κατά τόπους Ο.Τ.Α. έχουν γίνει ρυθμίσεις μείωσης των τελών ύδρευσης αλλά και των δημοτικών τελών. Το ποσοστό μείωσης των τιμολογίων ύδρευσης κυμαίνεται στο 50% αλλά μπορεί να διαφέρει από δήμο σε δήμο.

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της ισχύουσας οικονομικής πολιτικής δεν είναι ικανοποιητικά. Σύμφωνα με μια έρευνα, αποδεικνύεται ότι μεταξύ των ετών 1989-1997 επλήγησαν οικονομικά, κυρίως, οι πολύτεκνοι. Οι οικογένειες με δύο παιδιά αύξησαν τη χρονική αυτή περίοδο τα εισοδήματά τους κατά 10,3% ενώ αυτές με τέσσερα παιδιά, μόλις κατά 0,6%. Ακόμα, οι οικογένειες με πέντε και έξι παιδιά μείωσαν τα εισοδήματά τους κατά 7,6 και 10,5% αντίστοιχα. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή το κατά κεφαλήν εισόδημα μιας 4μελούς οικογένειας ανήλθε σε 1.323.415 δραχμές και μιας 8μελούς σε 459.000 δραχμές. Με βάση αυτά τα στοιχεία αντιλαμβάνεται κανείς ότι σε μια 8μελή οικογένεια αναλογούσαν, το 1997, μόλις 38,3 χιλιάδες το μήνα για κάθε μέλος της και πόσο δύσκολο είναι να καλυφθούν τα έξοδα στέγασης, διατροφής, ένδυσης και μόρφωσης ενός παιδιού⁷.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ο βαθμός ανεπάρκειας των καταβαλλόμενων επιδομάτων και η ανυπαρξία ουσιαστικής οικονομικής στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας.

3.1.2. Οι Κοινωνικές παροχές

Οι πολύτεκνοι τυγχάνουν ειδικής αντιμετώπισης από ορισμένες υπηρεσίες και οργανισμούς, αφού προβλέπονται για αυτούς ευνοϊκές διατάξεις, με στόχο την εξυπηρέτησή τους.

---

⁷ Ν. Φωτόπουλος, "Περί άλλων τυρβάζομενι", περιοδ. Ο κόσμος των πολυτέκνων, Τεύχος 2, Ιαν.-Μαρτ. 2000, σ. 2.

1. Μειωμένα εισιτήρια στις συγκοινωνίες

Στα αστικά και υπεραστικά μέσα συγκοινωνίας, όπως ΚΤΕΛ, ΟΣΕ, πλοία και φέρρυ-μπωτ, οι πολύτεκνοι γονείς και τα παιδιά τους, που έχουν βιβλιάριο ή ταυτότητα πολυτεχνίας θεωρημένη, πληρώνουν μισό εισιτήριο, δηλαδή έχουν έκπτωση 50%. Αυτό ισχύει μόνο για το εσωτερικό της χώρας. Ειδικότερα, στον ΟΣΕ τα παιδιά πολυτέκνων, που ταξιδεύουν, ηλικίας τεσσάρων έως δώδεκα ετών πληρώνουν μόνο το 25% της αξίας του κανονικού εισιτηρίου.

Η Ολυμπιακή Αεροπορία χορηγεί έκπτωση κατά 40% σε πολύτεκνους για ορισμένες πτήσεις του εσωτερικού με την προϋπόθεση ότι ταξιδεύουν μαζί οι γονείς και τα τέσσερα παιδιά τους. Αυτή η ρύθμιση δεν εξυπηρετεί κανένα πολύτεκνο, γιατί στη συντριπτική τους πλειοψηφία δεν έχουν την πολυτέλεια για αεροπορικά ταξίδια διακοπών με όλη την οικογένειά τους.

2. Μειωμένα εισιτήρια σε διάφορους χώρους οργανισμών

Μειωμένο εισιτήριο ή και ενίοτε δωρεάν είσοδος με επίδειξη της θεωρημένης ταυτότητας πολυτέκνου, ισχύει στα κρατικά θέατρα, στα εκθεσιακά κέντρα και τη διεθνή έκθεση Θεσσαλονίκης. Επίσης, ισχύει έκπτωση κατά 50% στη Λυρική σκηνή και στις ακτές ΕΟΤ (θερινά θαλάσσια λουτρά).

Οι πολύτεκνοι και τα παιδιά τους έχουν δικαίωμα ελεύθερης εισόδου σε όλα τα μουσεία, τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας⁸.

3. Χορήγηση αδειών ΤΑΞΙ

Οι πολύτεκνοι δικαιούνται άδεια κυκλοφορίας αυτοκινήτου ΤΑΞΙ. Μετά από προκήρυξη του νομάρχη οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υποβάλλουν τα δικαιολογητικά τους όπως ορίζονται από το Π.Δ. 458/1984 και μέσα στην προθεσμία που ορίζει η προκήρυξη.

Για τη χορήγηση της άδειας ΤΑΞΙ χρειάζεται επαγγελματική άδεια

---

⁸ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 370.

οδήγησης και τριετής υπηρεσία με ανάλογη ασφάλιση στο ειδικό ταμείο Τ.Σ.Α. Η άδεια μπορεί να χορηγηθεί χωρίς διάκριση στον πολύτεκνο πατέρα ή την πολύτεκνη μητέρα, αν η τελευταία έχει τις ίδιες προϋποθέσεις. Μεταξύ των αιτούντων προτιμώνται οι υπερπολύτεκνοι με έξι παιδιά και πάνω.

Οι χορηγούμενες άδειες ΤΑΞΙ δεν μεταβιβάζονται σε τρίτους ούτε πωλούνται.

Με το Ν. 1437/1984, που ρυθμίζει θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Μεταφορών, ορίζεται ότι οι πολύτεκνοι που έχουν οκτώ ή περισσότερα παιδιά και είχαν στην κατοχή τους λεωφορείο που τους αφαιρέθηκε, μπορούν να πάρουν άδεια κυκλοφορίας αυτοκινήτου ΤΑΞΙ. Επίσης, πολύτεκνοι με έξι παιδιά και πάνω μπορούν να πάρουν άδεια ιδιωτικής χρήσης λεωφορείου για τη μεταφορά αποκλειστικά και μόνο των μελών της οικογένειάς τους, με έδρα οποιοδήποτε δήμο ή κοινότητα του νομού της μόνιμης κατοικίας τους⁹.

4. Παραχώρηση τηλεφωνικής σύνδεσης

Με την υπ' αριθ. 301/11/9-8-1982 εγκύκλιο, η Διοίκηση του Ο.Τ.Ε. αποφάσισε, κατά τη διάρκεια εγκρίσεως νέων τηλεφωνικών συνδέσεων, να παραχωρεί τηλεφωνικές συνδέσεις στους πολύτεκνους κατ' εξαίρεση.

5. Αυτοκίνητα με μειωμένο ειδικό φόρο κατανάλωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Ν. 2443/1996 οι πολύτεκνοι γονείς με τέσσερα, τουλάχιστον, παιδιά κάτω των 18 ετών, μπορούν να παραλάβουν με απαλλαγή από τα 2/3 του ειδικού φόρου κατανάλωσης ένα επιβατικό αυτοκίνητο για προσωπική και οικογενειακή χρήση. Η πιο πάνω απαλλαγή παρέχεται μόνο για μια φορά και για ένα αυτοκίνητο κατά οικογένεια. Το αυτοκίνητο αυτό μπορεί να έχει κυλινδρισμό μέχρι 2.000 κυβικά εκατοστά. Ο φόρος προστιθέμενης αξίας καταβάλλεται κανονικά και επίσης καταβάλλεται ο τυχόν οφειλόμενος εισαγωγικός δασμός για αυτοκίνητα από τρίτες χώρες.

---

⁹ ΠΗΓΗ: Περιοδ. "Ο κόσμος των πολυτέκνων", τεύχος 2 ..., ό.π., σ. 22.

Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης υπολογίζεται με βάση τους συντελεστές που κυμαίνονται ανάλογα με τα κυβικά του αυτοκινήτου από 35% έως και 220%.

Η απαλλαγή αυτή χορηγείται απ' ευθείας από την αρμόδια τελωνειακή αρχή μετά την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών, που αποδεικνύουν την πολυτεχνική ιδιότητα των ενδιαφερομένων, υπεύθυνη δήλωση ότι δεν έχουν παραλάβει άλλο αυτοκίνητο με τις ίδιες διατάξεις και δικαστική απόφαση, σε περίπτωση διαζυγίου, από την οποία θα προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος έχει αναλάβει την επιμέλεια των παιδιών του.

Το παραλαμβανόμενο αυτοκίνητο, καινούργιο ή μεταχειρισμένο, πρέπει να είναι νέας αντιρρυπαντικής τεχνολογίας. Το αυτοκίνητο αυτό πρέπει να χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο για προσωπική και οικογενειακή χρήση των πολυτέκνων και απαγορεύεται πριν περάσουν τρία χρόνια η μεταβίβαση ή παραχώρησή του, χωρίς την άδεια της τελωνειακής αρχής και πριν καταβληθούν οι οφειλόμενοι φόροι. Σε αντίθετη περίπτωση εισπράττεται η διαφορά του ισχύοντος ειδικού φόρου κατανάλωσης και αυτού που έτυχε απαλλαγής καθώς και πρόστιμο, που αντιστοιχεί στο 50% της διαφοράς αυτής. Μετά την πάροδο της τριετίας το αυτοκίνητο μπορεί να μεταβιβαστεί ελεύθερα. Το αυτοκίνητο αυτό μπορεί να οδηγείται μόνο από τους δύο πολύτεκνους γονείς και τα παιδιά τους, χωρίς να απαιτείται έγκριση της τελωνειακής αρχής¹⁰. Η παραπάνω ρύθμιση κρίνεται ευεργετική αν ληφθούν υπόψη οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι πολύτεκνες οικογένειες για τη μετακίνησή τους.

6. Διάθεση δελτίων κοινωνικού τουρισμού από τον Οργανισμό Εργατικής Εστίας

Οι πολύτεκνοι και οι οικογένειές τους, σύμφωνα με την υπ' αριθ. 51/12-12-94 απόφαση του Δ.Σ. του Οργανισμού Εργατικής Εστίας, δικαιούνται να λαμβάνουν δελτία κοινωνικού τουρισμού για επτά ημέρες διακοπών με

---

¹⁰ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 328.

μειωμένη συμμετοχή στη δαπάνη σε ξενοδοχεία, κάμπινγκ, παραδοσιακούς οικισμούς, ανεξάρτητα από το ύψος του οικογενειακού εισοδήματος. Τα δελτία κοινωνικού τουρισμού παραχωρούνται με μόνο δικαιολογητικό την κάρτα – βιβλιάριο του πολυτέκνου θεωρημένο¹¹.

7. Μειωμένη στρατιωτική θητεία

Σύμφωνα με το Ν. 2510/97, ρυθμίζονται οι στρατιωτικές υποχρεώσεις ορισμένων κατηγοριών στρατευσίμων συμπεριλαμβανομένων και των πολύτεκνων οικογενειών. Μεταφέρονται στους υπόχρεους μειωμένης θητείας, εφόσον επιθυμούν οι παρακάτω στρατεύσιμοι,

- (i) Σε θητεία τρίμηνης διάρκειας
  - Ο μεγαλύτερος γιος γονέων που έχουν πεθάνει εφόσον έχει ένα τουλάχιστον άγαμο, ανήλικο και ανίκανο για κάθε εργασία αδελφό ή αδελφή.
  - Ο χήρος πατέρας ενός τουλάχιστον ζώντος ανηλίκου ή ανίκανου για κάθε εργασία άγαμου τέκνου.
  - Ο πατέρας ενός τουλάχιστον ανηλίκου ή ανίκανου για κάθε εργασία άγαμου τέκνου, εφόσον ο πατέρας αυτός έχει σύζυγο ανίκανη για κάθε εργασία.
  - Ο πατέρας τριών ζώντων παιδιών.
- (ii) Σε θητεία εξάμηνης διάρκειας
  - Οι τρεις μεγαλύτεροι αδελφοί από έξι ή περισσότερα ζώντα αδέρφια καθώς και ο μεγαλύτερος ή ο μόνος αδελφός από πέντε ζώντα αδέρφια.
  - Ο πατέρας δύο ζώντων ανήλικων ή ανίκανων για κάθε εργασία άγαμων τέκνων.
- (iii) Σε θητεία δωδεκάμηνης διάρκειας
  - Ο μόνος ή μεγαλύτερος αδελφός από τέσσερα ζώντα αδέρφια καθώς και ο δεύτερος αδελφός από πέντε ζώντα αδέρφια.

---

¹¹ ΠΗΓΗ: Στο ίδιο, σ. 381.

- Ο τέταρτος και οι μικρότεροι από αυτόν αδελφοί από έξι ή περισσότερα ζώντα αδέρφια.
- Ο μόνος ή ο μεγαλύτερος γιος γονέα που είναι ανίκανος για κάθε εργασία ή έχει συμπληρώσει το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας του ή διατελεί σε χηρεία, εφόσον ο γονέας αυτός δεν έχει άλλο ικανό για εργασία ενήλικο τέκνο. Ο μόνος ή ο μεγαλύτερος γιος γονέων που έχουν αποβιώσει.

Για την εφαρμογή του άρθρου αυτού λαμβάνεται υπόψη ότι τα παιδιά που υιοθετήθηκαν μετά τη συμπλήρωση του 15^{ου} έτους της ηλικίας τους λογίζονται παιδιά των φυσικών γονέων. Η ανικανότητα για εργασία γονέα και αδελφών πρέπει να οφείλεται σε λόγους υγείας και πιστοποιείται από την υγειονομική επιτροπή των Ενόπλων Δυνάμεων¹².

Η εκπλήρωση μειωμένης στρατιωτικής θητείας ενισχύει την οικογένεια, αφού τα μέλη της δεν απουσιάζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα και έχουν τη δυνατότητα να της παρέχουν τη στήριξη που χρειάζεται. Η ρύθμιση αυτή θα έπρεπε να επεκταθεί και να ισχύει για όλα τα παιδιά της πολύτεκνης οικογένειας και όχι μόνο για το μεγαλύτερο.

8. Προτεραιότητα στους βρεφονηπιακούς σταθμούς

Σύμφωνα με αποφάσεις των συμβουλίων των βρεφονηπιακών σταθμών τα παιδιά των εργαζομένων πολυτέκνων μητέρων εισάγονται και γίνονται δεκτά στους βρεφονηπιακούς σταθμούς με απόλυτη προτεραιότητα. Το βασικό, όμως, πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μητέρες, όσον αφορά στη φύλαξη των παιδιών τους έχει να κάνει με την ακαταλληλότητα του ωραρίου λειτουργίας και την έλλειψη των παιδικών σταθμών. Η παρέμβαση της πολιτείας θα έπρεπε να επικεντρωθεί σ' αυτά κυρίως τα προβλήματα, ώστε να υπάρξει σχετική ρύθμιση.

¹² ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης-Δ. Τριανταφύλλου, Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων ..., ό.π., σ. 233.

9. Απαγόρευση προσωπικής κράτησης

Με βάση τις διατάξεις του Ν. 1867/9-10-1989, δεν διατάσσεται προσωπική κράτηση για χρέη στο Δημόσιο των πολυτέκνων που έχουν την επιμέλεια ή την υποχρέωση διατροφής των παιδιών τους.

10. Δωρεάν διάθεση προϊόντων

Σύμφωνα με τις εκάστοτε αποφάσεις του Υπουργείου Γεωργίας διατίθενται δωρεάν στις οικογένειες πολυτέκνων διάφορα αγαθά, όπως κρέας, τυρί, λάδι και φρούτα. Μέχρι το 1996 τα αγαθά αυτά διατέθηκαν στις πολύτεκνες οικογένειες, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το οικογενειακό τους εισόδημα. Από το 1997 η διανομή θα γίνεται στις πολύτεκνες οικογένειες με την προϋπόθεση ότι το ετήσιο οικογενειακό τους εισόδημα δε θα ξεπερνά τα 2.000.000 δραχμές. Το εισόδημα αυτό προσαυξάνεται κατά 300.000 δραχμές για κάθε ανήλικο ή προστατευμένο παιδί που σπουδάζει ή υπηρετεί στο στρατό¹³.

3.1.3. Οι παροχές σχετικά με την εργασία

Η παρέμβαση στον εργασιακό χώρο είναι αναγκαία, ώστε να δοθεί η δυνατότητα στους πολύτεκνους γονείς να εξασφαλίσουν μια θέση εργασίας για να καλύψουν τις ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες τους. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η ύπαρξη νομοθετικών ρυθμίσεων που παρέχουν τη δυνατότητα στους εργαζόμενους γονείς να ασχοληθούν με την ανατροφή των παιδιών τους.

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί γι' αυτό το σκοπό είναι τα παρακάτω:

1. Διορισμός των πολυτέκνων στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα

Με την ψήφιση του Ν. 2643/1998 ρυθμίζεται η απασχόληση των πολυτέκνων τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Με το

---

¹³ ΠΗΓΗ: Λ. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 411.

συγκεκριμένο νόμο έχουν δικαίωμα για εργασία, εφόσον είναι 21 έως 45 ετών, οι πολύτεκνοι γονείς με τέσσερα παιδιά και πάνω, ο επιζών ή άγαμος γονέας τριών ανήλικων παιδιών, ένα από τα παιδιά πολύτεκνης οικογένειας, εφόσον όμως η οικογένεια έχει τουλάχιστον τέσσερα παιδιά. Ακόμα, όσοι πολύτεκνοι γονείς είναι ανάπηροι με τρία παιδιά μπορούν να τοποθετηθούν με τα κριτήρια και τα μόρια των αναπήρων, που αναφέρει αναλυτικά ο ίδιος νόμος. Μόνο ένα άτομο από κάθε οικογένεια έχει δικαίωμα να τοποθετηθεί για εργασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του συγκεκριμένου νόμου.

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις και οι φορείς του δημοσίου τομέα, εφόσον απασχολούν προσωπικό πάνω από 50 άτομα, υποχρεούνται να προσλαμβάνουν με ποσοστό 3% επί του συνόλου του προσωπικού τους στις ιδιωτικές επιχειρήσεις και το 2% στους φορείς του δημοσίου τομέα. Οι δημόσιες υπηρεσίες, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α. κάθε βαθμίδας υποχρεούνται να προσλαμβάνουν προστατευόμενα πρόσωπα χωρίς διαγωνισμό με σειρά προτεραιότητας και σε θέσεις που αντιστοιχούν στο 5% των θέσεων που προκηρύσσονται κάθε φορά. Οι θέσεις αυτές θα αναγράφονται σε ειδική στήλη των προκηρύξεων πρόσληψης προσωπικού.

Οι θέσεις για το διορισμό των πολυτέκνων προκηρύσσονται τον μήνα Μάρτιο κάθε έτους και τον Απρίλιο πρέπει να κατατεθούν οι αιτήσεις από τους ενδιαφερόμενους. Η τελική επιλογή των υποψηφίων γίνεται από την επιτροπή που έχει την έδρα της στην περιφερειακή διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. Οι προσλήψεις αυτές γίνονται με μόρια. Έτσι, με τον αριθμό των μορίων που λαμβάνει ο κάθε ενδιαφερόμενος θα έχει τη δυνατότητα να συγκρίνει τα μόρια που συγκεντρώνει εκείνος που τυχόν τοποθετήθηκε και θα είναι ευχερής η σύγκριση και ο έλεγχος για τυχόν παρανομίες ή λάθη των επιτροπών.

Τα μόρια που λαμβάνει ο κάθε υποψήφιος διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία του και τον τίτλο σπουδών που κατέχει. Επιπλέον, ο πολύτεκνος γονέας με τέσσερα παιδιά και ο χήρος ή χήρα με τρία παιδιά λαμβάνουν ως προσαύξηση 400 μόρια και ακόμα 50 μόρια επιπλέον για κάθε ανήλικο παιδί πέραν των τεσσάρων. Τα μόρια που συγκεντρώνει ο κάθε ενδιαφερόμενος

μέχρι αυτό το σημείο προσαυξάνονται αν δεν είναι μόνο πολύτεκνος γονέας ή τέκνο πολύτεκνης οικογένειας αλλά και ανάπηρος με ποσοστό τουλάχιστον 50% ή με σωματική και ψυχική αναπηρία. Στην περίπτωση κατά την οποία υπάρχει ισοβαθμία στα μόρια η επιλογή γίνεται με κλήρωση¹⁴.

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου θα ήταν περισσότερο ενεργητικά αν υπήρχε η δυνατότητα να τοποθετηθούν για εργασία περισσότερα μέλη μιας πολύτεκνης οικογένειας, εφόσον είχαν συγκεντρώσει τα απαιτούμενα μόρια, και όχι μόνο ένα. Μ' αυτό τον τρόπο η αντιμετώπιση της ανεργίας θα ήταν πιο αποτελεσματική για τις πολύτεκνες οικογένειες.

2. Ειδική ρύθμιση για την πολυθεσία και την πολυαπασχόληση

Οι πολύτεκνοι κατά κανόνα και προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αυξημένες οικογενειακές τους δαπάνες, αναγκάζονται εκ των πραγμάτων να μετέρχονται πολλά και διάφορα επαγγέλματα.

Με το Ν. 1256/89 "Περί πολυθεσίας και πολυαπασχόλησης", ορίζεται ότι απαγορεύεται στους έμμισθους υπαλλήλους που απασχολούνται στο Δημόσιο και στα Ν.Π.Ι.Δ. και Ν.Π.Δ.Δ. να διορισθούν ή να προσληφθούν και σε δεύτερη θέση ή απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για ορισμένες κατηγορίες πολιτών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι πολύτεκνοι υπό την προϋπόθεση ότι οι ακαθάριστες αποδοχές τους από τις δύο θέσεις απασχόλησης υπερβαίνουν το όριο των 3/5 των ακαθαρίστων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου.

Από τη διατύπωση των παραπάνω προκύπτει ότι οι πολύτεκνοι μπορούν να έχουν δύο θέσεις απασχόλησης αν οι ακαθάριστες αποδοχές τους και από τις δύο θέσεις δεν υπερβαίνουν το όριο των 3/5 των ακαθαρίστων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου. Επιπρόσθετα, στις περιπτώσεις πολυτέκνων που έχουν και προστατεύουν από πέντε ανήλικα παιδιά και πάνω, το όριο των αποδοχών αυξάνεται στα 4/5 των ακαθαρίστων

---

¹⁴ ΠΗΓΗ: Περιοδ. "Ο κόσμος των πολυτέκνων", τεύχος 2, ό.π., σ. 20.

αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου, για να είναι επιτρεπτή η απασχόλησή τους σε δύο θέσεις.

Ειδικότερα για την περίπτωση των υπερπολυτέκνων ιερέων, που είναι ταυτόχρονα και καθηγητές διορισμένοι στην εκπαίδευση δεν τους παρέχεται μ' αυτούς τους περιορισμούς η δυνατότητα να αντιμετωπίζουν επαρκώς τις δαπάνες των πολυμελών οικογενειών τους και προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να στραφεί η νομοθεσία με μια νέα ρύθμιση που θα εξασφαλίζει ισότητα και δικαιοσύνη¹⁵.

3. Τοποθετήσεις, μεταθέσεις, απολύσεις στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα

Ο Ν. 2683/1999, με τον οποίο έχουν θεσπιστεί ειδικές διατάξεις για την προστασία των πολύτεκνων οικογενειακών, αναφέρει ότι πολύτεκνοι ή παιδιά αυτών δημόσιοι υπάλληλοι τοποθετούνται στον τόπο των συμφερόντων τους εφόσον ο νόμος το επιτρέπει και δεν μετατίθενται παρά μόνο με αίτησή τους.

Για την προστασία των πολυτέκνων έχουν μεριμνήσει και οι δημόσια οργανισμοί. Ειδικότερα, ο Ο.Τ.Ε. έχει συντάξει σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων τον κανονισμό μεταθετότητας, ο οποίος αποτελεί ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας και λαμβάνει υπόψη του την οικογενειακή κατάσταση του εργαζομένου. Οι πολύτεκνοι με βάση τον αριθμό των παιδιών τους έχουν σχεδόν το αμετάθετο. Τα δικαστήρια, κατά κανόνα, κάνουν δεκτές τις αγωγές ή τις προσφυγές ανάλογα και ακυρώνουν τις αποφάσεις για μεταθέσεις πολυτέκνων.

Για οποιονδήποτε εργαζόμενο η απόλυση ή η μετάθεσή του αποτελεί μια κατάσταση που δημιουργεί χιλιάδες προβλήματα. Αντιλαμβάνεται έτσι κάποιος, πόσα προβλήματα δημιουργεί για ένα πολύτεκνο εργαζόμενο του οποίου είναι γνωστές οι συνθήκες ζωής, εξαιτίας των ποικίλων προβλημάτων και υποχρεώσεων που αντιμετωπίζει με αυτή την ιδιότητά του ως

---

¹⁵ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 265.

πολυτέκνου¹⁶.

4. Προστασία της μητρότητας στον εργασιακό χώρο

Για την προστασία της μητρότητας χορηγείται άδεια στις υπαλλήλους, οι οποίες κυοφορούν, με πλήρεις αποδοχές δύο μηνών πριν και τριών μηνών μετά τον τοκετό. Η άδεια λόγω κυοφορίας χορηγείται ύστερα από βεβαίωση του θεράποντα ιατρού για τον πιθανολογούμενο χρόνο τοκετού. Ο χρόνος της άδειας προσαρμόζεται ανάλογα με την πραγματική ημερομηνία του τοκετού ώστε να εξασφαλιστεί συνολικός χρόνος άδειας πέντε μηνών.

Επιπλέον, απαγορεύεται και είναι απόλυτα άκυρη η καταγγελία της σχέσης εργασίας εργαζομένης από τον εργοδότη της τόσο κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της, όσο και για το χρονικό διάστημα ενός έτους μετά τον τοκετό ή κατά την απουσία της για μεγαλύτερο χρόνο, λόγω ασθένειας που οφείλεται στην κύηση ή τον τοκετό εκτός εάν υπάρχει σπουδαίος λόγος για καταγγελία. Ως λόγος δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να θεωρηθεί ενδεχόμενη μείωση της απόδοσης της εργασίας της εγκύου που οφείλεται στην εγκυμοσύνη.

Ακόμα, παρέχονται διευκολύνσεις στους υπαλλήλους με οικογενειακές υποχρεώσεις. Στις μητέρες υπαλλήλους ο χρόνος εργασίας μειώνεται κατά δύο ώρες ημερησίως εφόσον έχουν παιδιά ηλικίας έως δύο ετών και μια ώρα αν έχουν παιδιά από δύο έως τεσσάρων ετών. Η μητέρα υπάλληλος δικαιούται εννέα μήνες άδεια με αποδοχές για την ανατροφή του παιδιού, εφόσον δεν κάνει χρήση του μειωμένου ωραρίου. Σε περίπτωση διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του την άδεια την δικαιούται ο γονέας που ασκεί τη γονική μέριμνα¹⁷.

5. Καταβολή επιδόματος γάμου

Με την υπ' αριθ. 50061/19-2-97 απόφαση του Υπουργού Εργασίας

---

¹⁶ ΠΗΓΗ: Στο ίδιο, σ. 294.

¹⁷ ΠΗΓΗ: Στο ίδιο, σ. 102.

εγκρίθηκε η χορήγηση από την Εργατική Εστία επιδόματος γάμου στα παιδιά των πολυτέκνων που θα τελούσαν το γάμο τους εντός του 1998 και στο εξής, το ποσό των 160.811 δραχμών και αφού έχουν πραγματοποιήσει μέχρι την ημερομηνία γάμου τα απαιτούμενα ημερομίσθια.

6. Προτεραιότητα για εξεύρεση εργασίας από τον Ο.Α.Ε.Δ.

Το διοικητικό συμβούλιο του Ο.Α.Ε.Δ. με εγκύκλιό του προς όλες τις υπηρεσίες και τα γραφεία εργασίας του Ο.Α.Ε.Δ. ζήτησε να δίνεται προτεραιότητα στον άνεργο πολύτεκνο που έχει τα ίδια προσόντα με κάποιον άλλο άνεργο. Ακόμα, λαμβάνεται υπόψη ο αριθμός των προστατευομένων μελών της οικογένειας του πολυτέκνου, με σκοπό να τηρείται η προτεραιότητα για κάλυψη της κενής θέσης.

7. Συνταξιοδότηση πολύτεκνων μητέρων εργαζομένων στο δημόσιο

Κατ' εξαίρεση για τις γυναίκες υπαλλήλους που έχουν τρία τουλάχιστον παιδιά, καθώς και για τους άνδρες υπαλλήλους που έχουν τρία τουλάχιστον παιδιά και είναι χήροι ή διαζευγμένοι και έχουν την επιμέλεια την ανηλίκων ή ανικάνων παιδιών αρκεί εικοσαετής πλήρης συντάξιμη υπηρεσία ανεξάρτητα από το χρόνο πρόσληψής τους¹⁸.

3.1.4. Οι παροχές σχετικά με την εκπαίδευση

Η λήψη νομοθετικών μέτρων, με τα οποία θα παρέχονται διευκολύνσεις σε όσους επιλέγουν να σπουδάσουν σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της απασχόλησης, αποτελούν τη βάση για τη συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο του.

Κάποια μέτρα που έχουν ληφθεί προς αυτή την κατεύθυνση και αφορούν στις πολύτεκνες οικογένειες είναι τα παρακάτω:

---

¹⁸ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 369.

1. Μεταγραφές φοιτητών

Σύμφωνα με τους νόμους 1865/1989 και 1966/1991, προβλέπονται μετεγγραφές φοιτητών Α.Ε.Ι. και σπουδαστών Τ.Ε.Ι. του εσωτερικού χωρίς ποσοτικό περιορισμό. Μεταγραφή δικαιούνται τα παιδιά πολυτέκνων και οι πολύτεκνοι γονείς, που έχουν τέσσερα τουλάχιστον παιδιά. Ένα πανεπιστήμιο μπορεί να δεχθεί τη μεταγραφή φοιτητή, όταν η προσπέλαση (οδική, οικονομική) σ' αυτό είναι ευκολότερη από άλλο πλησιέστερο τοπικά (χιλιομετρικά) πανεπιστήμιο.

2. Δωρεάν σίτιση και διαμονή στις φοιτητικές εστίες παιδιών πολυτέκνων

Σύμφωνα με το Ν. 2817/2000, καθορίζονται από την Διοικούσα Επιτροπή κάθε Α.Ε.Ι. και από το Συμβούλιο κάθε Τ.Ε.Ι. οι προϋποθέσεις για τη δωρεάν σίτιση και οι όροι οικονομικής συμμετοχής προπτυχιακών φοιτητών ή σπουδαστών στη σίτιση. Τα παιδιά πολυτέκνων κατά προτεραιότητα δικαιούνται δωρεάν σίτιση. Επίσης, δωρεάν στέγαση δικαιούνται κατά προτεραιότητα τα παιδιά των πολυτέκνων και οι πολύτεκνοι γονείς.

3. Εισαγωγή πολυτέκνων και των παιδιών τους στις Στρατιωτικές Σχολές και τις Σχολές της ΕΛ.ΑΣ.

Σύμφωνα με το Ν. 1481/8-10-84 από τον αριθμό των δοκίμων που εισάγονται στη σχολή της Ελληνικής Αστυνομίας, ποσοστό μέχρι 10% συνολικά των υποψηφίων καλύπτεται από πολύτεκνους και τέκνα πολυτέκνων.

Ακόμα, στις σχολές μονίμων Αξιωματικών και Υπαξιωματικών των ενόπλων Δυνάμεων εκτός από τον καθοριζόμενο αριθμό εισακτέων και σε ποσοστό 35% του συνόλου εισάγονται κατά σειρά επιτυχίας και παιδιά πολυτέκνων.

Τα παραπάνω μέτρα διευκολύνουν τις πολύτεκνες οικογένειες, ώστε να σπουδάσουν τα παιδιά τους αλλά χρειάζεται ιδιαίτερη μέριμνα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης¹⁹.

3.1.5. Οι παροχές σχετικά με τη στέγαση

Η απόκτηση κατοικίας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία νέων οικογενειών και την απόκτηση παιδιών. Οι πολυμελείς οικογένειες όσον αφορά στη στέγασή τους αντιμετωπίζουν δυσκολίες αφενός με την ανεύρεση κατοικίας, αφού οι ιδιοκτήτες αρνούνται να ενοικιάσουν τα σπίτια τους σε μεγάλες οικογένειες και αφετέρου με την καταβολή του ενοικίου, αφού είναι υποχρεωμένες να ενοικιάζουν μεγαλύτερα σπίτια που κοστίζουν ακριβά.

Για τη λύση του στεγαστικού προβλήματος ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζει ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας.

Συγκεκριμένα προβλέπονται:

1. Παραχώρηση κατοικιών χωρίς κλήρωση

Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας επικυρώθηκε αντίστοιχη απόφαση του Ο.Ε.Κ., σύμφωνα με την οποία στο εξής δε θα γίνεται κλήρωση για παραχώρηση έτοιμης κατοικίας, αλλά θα εφαρμόζεται το σύστημα των μορίων.

Οι δικαιούχοι που υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής σε διανομή εργατικών κατοικιών επιλέγονται και κατατάσσονται σε κατηγορίες από την αρμόδια υπηρεσία. Οι δικαιούχοι καταχωρούνται σύμφωνα με τον αριθμό των

---

¹⁹ ΠΗΓΗ: Λ. Μαργαρίτη, Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ..., ό.π., σ. 408.

προστατευομένων παιδιών σε "ειδικούς πίνακες" και προηγούνται, φυσικά, αυτοί που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό παιδιών.

Η απόφαση αυτή επιφέρει κοινωνική δικαιοσύνη, αφού οι κατοικίες θα παραχωρούνται σ' αυτές τις οικογένειες που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη για στέγαση.

2. Στεγαστικά προγράμματα Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας

Για την άμβλυνση των στεγαστικών προβλημάτων των πολυτέκνων ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.), εφαρμόζει μια σειρά προγραμμάτων. Δικαίωμα συμμετοχής σε αυτά έχουν οι ασφαλισμένες στο ΙΚΑ οικογένειες που προστατεύουν πάνω από τέσσερα παιδιά. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή είναι να έχουν πραγματοποιήσει 1.300 τουλάχιστον ημέρες εργασίας οι έχοντες 4 ή 5 προστατευόμενα μέλη, 1.000 τουλάχιστον ημέρες εργασίας αν προστατεύουν 6-9 παιδιά και 900 τουλάχιστον ημέρες εργασίας από προστατεύουν από 10 παιδιά και πάνω.

Συγκεκριμένα προβλέπεται:

- Παραχώρηση κατοικίας, εφόσον υπάρχει διαθέσιμη από τον Ο.Ε.Κ.
- Χορήγηση στεγαστικού δικαιώματος, εφόσον δεν υπάρχει διαθέσιμη κατοικία. Στην περίπτωση αυτή ο ίδιος ο δικαιούχος βρίσκει σπίτι, ο Ο.Ε.Κ. το αγοράζει και του το παραχωρεί.
- Χορήγηση άτοκου δανείου για ανέγερση κατοικίας σε ιδιόκτητο οικόπεδο. Το ελάχιστο εμβαδό της υπό ανέγερση κατοικίας δε θα πρέπει να είναι μικρότερο των 95 τ.μ. μέχρι πέντε παιδιά, προσαυξανόμενο κατά 5 τ.μ. για κάθε επιπλέον παιδί. Το ύψος του ποσού του δανείου που χορηγείται ορίζεται σε 130.000 δραχμές για κάθε τ.μ. Έτσι, για μια πολύτεκνη οικογένεια με πέντε παιδιά το χορηγούμενο δάνειο ανέρχεται σε 12.350.000 δραχμές.
- Χορήγηση άτοκου δανείου για αγορά κατοικίας. Το ύψος του ποσού του δανείου ορίζεται με υπουργικές αποφάσεις και καθορίζεται το ποσό των χορηγούμενων εντόκων δανείων από τον Ο.Ε.Κ.

Με τις διατάξεις του Ν. 2224/1994 επέρχονται οι παρακάτω τροποποιήσεις και βελτιώσεις στο νόμο "Περί στεγαστικών δανείων". Για τις οικογένειες που έχουν τέσσερα ανήλικα παιδιά και πάνω και έτυχαν στεγαστικής παροχής από τον Ο.Ε.Κ. παρατείνεται ο χρόνος αποπληρωμής των δανείων και των κατοικιών αντίστοιχα, έτσι ώστε η καταβαλλόμενη άτοκη μηνιαία δόση να μην υπερβαίνει τις πέντε χιλιάδες δραχμές. Το ποσό αυτό αναπροσαρμόζεται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας. Επιπλέον, για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών δικαιούχων του Ο.Ε.Κ. που έχουν πέντε ή περισσότερα προστατευόμενα παιδιά η παρεχόμενη σ' αυτούς κατοικία θα εξοφλείται με υπολογισμό του ύψους του τμήματος που βαρύνει το δικαιούχο μειωμένο κατά 50%. Το ύψος του δανείου που χορηγείται και το ποσοστό του επιδοτούμενου επιτοκίου καθορίζεται, κυρίως, ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση των δικαιούχων. Ακόμα, οι πολύτεκνοι έχουν δικαίωμα να υποβάλλουν αίτηση στον Ο.Ε.Κ. για την επιδότηση ενοικίου, αρκεί να έχουν ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα για το 1999 κάτω από 2.200.000 δραχμές²⁰.

Η παραχώρηση των κατοικιών και τα δάνεια που χορηγούνται στους πολύτεκνους αποτελούν ένα θετικό μέτρο της πολιτείας. Το ύψος όμως των χορηγούμενων δανείων με την αύξηση που έχουν πλέον οι τιμές των οικοδομών δεν επαρκεί για την αγορά ή κατασκευή κατοικίας εάν δεν υπάρχει η οικονομική ευχέρεια από την πλευρά των ενδιαφερομένων.

3. Χορήγηση χαμηλότοκων δανείων

Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων ακολουθώντας την πολιτική ελάφρυνσης των τοκοχρεολυτικών δόσεων στα πλαίσια του κοινωνικού του ρόλου, κατά την υπ' αριθ. 2756/10-5-2000 συνεδρίασή του αποφάσισε τη μείωση του επιτοκίου των υπολοίπων άληκτων κεφαλαίων των στεγαστικών δανείων, που χορηγήθηκαν σε δημοσίους υπαλλήλους που κατέστησαν

---

²⁰ ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρη – Δ. Τριανταφύλλου, Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων ..., ό.π., σ. 93.

πολύτεκνοι μετά τη δανειοδότησή τους. Το επιτόκιο καθορίζεται στο 4,5% από 1-1-2000, όσο είναι και ο ισχύον σήμερα για τους πολύτεκνους, εφόσον κατά την ημερομηνία αυτή θεμελιώνεται η ένταξή τους στην κατηγορία δανειοδότησης πολυτέκνων.

Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο χορηγεί χαμηλότοκα δάνεια σε πολύτεκνους δημοσίου υπαλλήλους για την απόκτηση πρώτης κατοικίας. Τα επιτόκια κυμαίνονται στο 5% χωρίς αναδρομική ισχύ. Οι δανειοδοτούμενοι που έχουν την οικονομική δυνατότητα μπορούν να εξοφλήσουν το υπόλοιπο του κεφαλαίου που απομένει πριν από τη λήξη του δανείου χωρίς καμία επιβάρυνση. Η διάρκεια αποπληρωμής των δανείων είναι 15, 20, 25 ή 30 έτη.

4. Επιδότηση ενοικίου

Επίδομα ενοικίου δικαιούνται οι οικογένειες εφόσον πληρούν τις ασφαλιστικές προϋποθέσεις και το ετήσιο οικογενειακό τους εισόδημα δεν ξεπερνά τα 2.000.000 δραχμές. Για κάθε παιδί το εισόδημα προσαυξάνεται κατά 250.000 δραχμές. Το καταβαλλόμενο μηνιαίο μίσθωμα δεν πρέπει να είναι ανώτερο των 45.000 δραχμών για ζευγάρι, προσαυξανόμενο κατά 7.500 δραχμές, για κάθε προστατευόμενο παιδί²¹.

3.2. ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Εκτός από τη στήριξη, που παρέχει η πολιτεία στην πολύτεκνη οικογένεια, αρκετοί φιλανθρωπικοί φορείς και σύλλογοι παρεμβαίνουν για την άμβλυση των προβλημάτων και την προάσπιση των δικαιωμάτων των πολυτέκνων. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι:

²¹ ΠΗΓΗ: Α. Μαργαρίτης, "Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας ...", ό.π., σ. 92.

- **Η Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος (Α.Σ.Π.Ε.)**

Ιδρύθηκε το 1931 και από τότε έχει αναλάβει την εκπροσώπηση των πολυτέκνων, τη μελέτη και την προώθηση των αιτημάτων τους και γενικά την προαγωγή των ηθικών και υλικών συμφερόντων τους. Παράλληλα η Α.Σ.Π.Ε. προασπίζεται το θεσμό της οικογένειας και αγωνίζεται για τη διατήρηση των ελληνικών παραδόσεων και την αφύπνιση όλων των δυνάμεων της χώρας για την επίλυση του δημογραφικού προβλήματος.

Οι 180 περίπου χιλιάδες πολύτεκνες οικογένειες εφοδιάζονται ατελώς από την Α.Σ.Π.Ε., δια μέσου των πολυτεκνικών συλλόγων, με τα απαραίτητα βιβλιάρια – ταυτότητες για την πολυτεκνική ιδιότητα. Από την Α.Σ.Π.Ε. επίσης, χορηγούνται τα πιστοποιητικά για το επίδομα στην πολύτεκνη μητέρα που θέσπισε η πολιτεία, καθώς και πιστοποιητικά για κάθε νόμιμη χρήση (διορισμούς, στεγαστικά δάνεια, μεταγραφές κ.λπ.). Σημαντικό μέρος των προσπαθειών της Α.Σ.Π.Ε. αναλύεται στη προώθηση αιτημάτων και επίλυση των παντός είδους προβλημάτων των πολυτέκνων με υπομνήματα προς τη Βουλή, τα Υπουργεία και άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς.

Το κοινωνικό έργο της Α.Σ.Π.Ε. απορροφά, επίσης, ένα μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων της, καθώς ένας μεγάλος αριθμός οικογενειών έχει ανάγκη από κοινωνική, υλική και νομική ενίσχυση. Ιδιαίτερο είναι το ενδιαφέρον και η φροντίδα της Α.Σ.Π.Ε. για τις ανάγκες των πολύτεκνων οικογενειών, των ακριτικών νησιών, των ορεινών και άγονων περιοχών. Διοργανώνει συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια και παρεμβαίνει με προτάσεις, σχέδια νόμων και τροπολογιών για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου, ειδικότερα σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας και στήριξης της πολύτεκνης οικογένειας. Συνεργάζεται με διάφορες οργανώσεις, που επιδιώκουν παρόμοιους κοινωνικούς και δημογραφικούς σκοπούς, όπως το Ι.Α.Δ.Η.Π., η Παγκύπρια Οργάνωση Πολυτέκνων και η ΠΕΦΙΠ²².

---

²² ΠΗΓΗ: Β. Θεοτοκάκος, "Παρουσίαση της Α.Σ.Π.Ε.", περιοδ. "Ο κόσμος των πολυτέκνων" τεύχος 1, ό.π., σ. 26.

- **Η Πανελλήνια Ένωση Φίλων των Πολυτέκνων (ΠΕΦΙΠ)**

Είναι Φιλανθρωπικός κοινωφελής Σύλλογος και λειτουργεί ως "σταθμός πρώτων βοηθειών" απόρων υπερπολυτέκνων, δηλαδή με έξι ανήλικα παιδιά και πάνω, από όλη την Ελλάδα. Συγκεντρώνει δωρεές σε χρήματα ή σε είδη για την ανακούφιση των πολυμελών οικογενειών και φροντίζει για την επαγγελματική τους αποκατάσταση με τη λειτουργία γραφείου ευρέσεως εργασίας.

- **Το Ίδρυμα για την Αντιμετώπιση του Δημογραφικού Προβλήματος (ΙΑΔΗΠ)**

Έχει ως κύριο σκοπό του την ενημέρωση της κοινής γνώμης, αλλά και των ιθυνόντων, για την έκταση, τα αίτια και τις επιπτώσεις του δημογραφικού προβλήματος, με τελικό στόχο την επίλυσή του. Στη συνέχεια συστάθηκε και το σωματείο των Φίλων του Ιδρύματος (ΦΙΑΔΗΠ), που στεγάζεται με το ΙΑΔΗΠ και αποτελεί τον κοινωνικό φορέα για την υποβοήθηση των εργασιών του ιδρύματος²³.

- **Αξιόλογες και ενδιαφέρουσες χαρακτηρίζονται και οι δραστηριότητες των Πολυτεχνικών Συλλόγων, οι οποίοι φτάνουν σε αριθμό τους 110.**

Οι Σύλλογοι εκδίδουν ψηφίσματα, που προτείνονται μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, διοργανώνουν εκδηλώσεις για τη βράβευση μαθητών πολύτεκνων οικογενειών, που άριστευσαν, ενημερωτικά σεμινάρια και γενικά συμβάλλουν στην άμβλυση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι πολύτεκνες οικογένειες.

- **Το Τμήμα Κοινωνικής Πρόνοιας της Νομαρχίας,**

για τη βοήθεια της πολύτεκνης οικογένειας, που κατά το νόμο θεωρείται

---

²³ Ζ. Τζεδάκη, "Δραστηριότητες και εκδηλώσεις του ΦΙΑΔΗΠ", περιοδ. "Δημογραφική Ενημέρωση", τεύχος 16, Απρ. – Ιουν. 1993, σ. 14

άπορη και αντιμετωπίζει ειδικά προβλήματα ή έκτακτη ανάγκη, χορηγείται ένα ετήσιο εφάπαξ οικονομικό βοήθημα. Αυτό ορίζεται από την κοινωνική λειτουργό της περιοχής και κυμαίνεται, ανάλογα με τη σοβαρότητα της ανάγκης των πολύτεκνων οικογενειών.

- **Η Εκκλησία,**

παρέχει υλική και ηθική υποστήριξη στις πολύτεκνες οικογένειες. Τα φιλόπρωχα ενοριακά ή μητροπολιτικά ταμεία παρέχουν βοήθεια σε άπορες πολύτεκνες οικογένειες, κυρίως πριν από τις εορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα²⁴. Επιδίωξη της Εκκλησίας είναι να συγκρατήσει και να ενισχύσει την ελληνική παραδοσιακή οικογένεια. Οι σχολές γονέων, που λειτουργούν υπό την εποπτεία της εκκλησίας αποτελούν μια ευκαιρία για τη στήριξη του θεσμού της οικογένειας²⁵. Για την προστασία της οικογένειας ιδρύθηκε το Κέντρο Στήριξης Οικογένειας (ΚΕΣΟ), το οποίο τελεί υπό την προεδρία του Αρχιεπισκόπου Αθηνών. Ασχολείται με την ίδρυση σταθμών οικογενειακής συμβουλευτικής και τμημάτων συμπάρστασης της οικογένειας. Επίσης, το ίδρυμα μεριμνά υπέρ του αγέννητου παιδιού και κατά των εκτρώσεων, με την προαγωγή του θεσμού των ανάδοχων οικογενειών και της υιοθεσίας και γενικά αξιοποιεί κάθε άλλη δυνατότητα, που αποβλέπει στη στήριξη του θεσμού της ελληνικής οικογένειας. Συγκεκριμένα χορηγεί επίδομα για την απόκτηση τρίτου παιδιού στις μητέρες της Θράκης, ύψους 45.000 δραχμών, με στόχο την ενίσχυση του ελληνικού πληθυσμού σ' αυτή την ευαίσθητη περιοχή της Ελλάδας²⁶.

²⁴ ΠΗΓΗ: Μ. Βενιέρης-Δ. Τριανταφύλλου, "Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων ...", ό.π., σ. 50.

²⁵ ΠΗΓΗ: Ν. Παπαθανασόπουλος, "Η στήριξη της παραδοσιακής οικογένειας μέλημα της Αρχιεπισκοπής", περιοδ. Πολύτεκνη οικογένεια, τεύχος 84, Οκτ. – Δεκ. 1999, σ. 9.

²⁶ ΠΗΓΗ: Περιοδ. Ν. Φωτόπουλος, "Ημερίδα για τη μητέρα", Ο κόσμος των πολυτέκνων, τεύχος 3 ..., ό.π., σ. 22.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας εντείνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια απειλώντας την ύπαρξη του ελληνικού έθνους. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που οδηγούν στη μείωση των γεννήσεων είναι η ανεργία των νέων, το πρόβλημα στέγασης των οικογενειών και το υψηλό κόστος ανατροφής των παιδιών. Η επίλυση του δημογραφικού προβλήματος μπορεί να επέλθει μόνο μέσα από την αύξηση των γεννήσεων και κατά συνέπεια από την αύξηση του αριθμού των πολύτεκνων οικογενειών. Η εφαρμοζόμενη κοινωνική πολιτική για την προστασία της πολύτεκνης οικογένειας αποδεικνύεται αναποτελεσματική. Τα καταβαλλόμενα επιδόματα παιδιών αποδεικνύονται μηδαμινά μπροστά στα πραγματικά έξοδα ανατροφής ενός παιδιού. Η καθιέρωση ορίων εισοδήματος για τη χορήγησή τους αποκλείει πολλές πολύτεκνες οικογένειες από τη διεκδίκηση αυτών. Επιπλέον, η χορήγηση ισόβιας σύνταξης αποκλίνει από το σκοπό, για τον οποίο θεσπίστηκε και από είδος "ηθικής ανταμοιβής" της ελληνίδας μητέρας εντάσσεται περισσότερο στο πλαίσιο της συμπλήρωσης του εισοδήματος ως αντιστάθμισμα στις πολύ μικρές χορηγούμενες συντάξεις.

Τα χρηματικά επιδόματα, που χορηγούνται στις Ευρωπαϊκές χώρες είναι αρκετά υψηλά και είναι ικανά να διατηρούν την γεννητικότητα σε υψηλά επίπεδα, σε αντίθεση με τα επιδόματα, που χορηγούνται στην Ελλάδα, τα οποία δεν συμβάλλουν στην ανάσχεση της μείωσης των γεννήσεων.

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί για τη φορολογική απαλλαγή των πολυτέκνων δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Όσον αφορά στη λύση του στεγαστικού προβλήματος, η χορήγηση δανείων για την κατασκευή κατοικίας αποδεικνύεται αναποτελεσματική, αφού η αποπληρωμή τους είναι δύσκολη από τις πολύτεκνες οικογένειες, που έχουν να αντιμετωπίσουν το υψηλό κόστος διαβίωσης της οικογένειάς τους.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας δεν επιτυγχάνεται με την

παροχή εργασίας σε ένα μόνο μέλος της πολύτεκνης οικογένειας, δεδομένου ότι για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών της οικογένειας πρέπει να εργάζονται όλα τα μέλη της. Η έλλειψη βρεφονηπιακών σταθμών για τη φύλαξη των μικρών παιδιών αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τη γέννησή τους. Η καθιέρωση της μειωμένης στρατιωτικής θητείας δεν εξυπηρετεί την οικογένεια, γιατί δεν ισχύει για όλα τα παιδιά που πρέπει να υπηρετήσουν στο στρατό.

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποδεικνύεται πως η εφαρμοζόμενη κοινωνική πολιτική δεν επιφέρει θετικά αποτελέσματα στη στήριξη του θεσμού της πολύτεκνης οικογένειας, αφού παρατηρείται μια συνεχιζόμενη μείωση του αριθμού της. Η παρέμβαση του κράτους είναι ανεπαρκής και τα προβλεπόμενα μέτρα δεν αποτελούν, σε καμιά περίπτωση, κίνητρο για την αύξηση των γεννήσεων.

Χρειάζεται σωστός σχεδιασμός και λήψη αποτελεσματικών μέτρων από την πλευρά της πολιτείας, που να αντιμετωπίζουν καθαυτό το πρόβλημα της υπογεννητικότητας και όχι τις επιπτώσεις της. Επιπλέον, χρειάζεται μεγαλύτερη δραστηριοποίηση των πολυτεκνικών σωματείων για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, αλλά και για την ενημέρωση, αφού πολλές πολύτεκνες οικογένειες δεν απολαμβάνουν τις παροχές που δικαιούνται λόγω άγνοιας και ελλειπούς ενημέρωσης.

Είναι επιτακτική ανάγκη να ληφθούν ριζικά μέτρα, που θα οδηγήσουν σε ανάκαμψη του δείκτη γονιμότητας για να υπάρχει δυνατότητα αντικατάστασης των γενεών. Πρέπει η πολιτεία να καταστήσει ελκυστική την εικόνα της πολύτεκνης οικογένειας, που τόσο έχει ανάγκη η χώρας μας για να επιζήσει ως έθνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΒΡΑΝΑΣ Ν., "Για τον πρωθυπουργό ...", περιοδικό Πολύτεκνη οικογένεια, τεύχος 62-63, Σεπτ. 1994, σ. 18.
- ΒΕΝΙΕΡΗΣ Μ. – ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Δ., Τα ισχύοντα δικαιώματα των πολυτέκνων, Παππάς, Τρίκαλα 1998.
- ΓΚΙΖΕΛΗ Β., Απλά μαθήματα κοινωνιολογίας, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1995.
- ΔΟΥΛΚΕΡΗ Γ. (επιμ.), Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, Παπαζήσης, Αθήνα 1993.
- ΕΜΚΕ-ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Η., "Δημογραφική κατάσταση και οικογένεια", περιοδικό Εκλογή θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας, τεύχος 103, Οκτ.-Δεκ. 1994, σ. 221.
- ΕΜΚΕ-ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Η., Το δημογραφικό, Έλλην, Αθήνα 1994.
- ΖΑΡΒΑΛΗ Μ., "Ελλάς, Ελλήνων ... αλλοδαπών", εφημερίδα Αδέσμευτος τύπος, 20-10-2000, σ. 41.
- ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ Σ., "Το κοινωνικό κράτος σήμερα", ΙΔΡΥΜΑ ΣΑΚΗ ΚΑΡΑΓΩΡΓΑ, Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα, Αθήνα
- ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ Β., "Παρουσίαση της ΑΣΠΕ", περιοδικό Ο κόσμος των πολυτέκνων, τεύχος 1, σ. 26.
- ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ Β., "Το δημογραφικό πρόβλημα και τα ζητήματα των πολυτέκνων", περιοδικό Ο κόσμος των πολυτέκνων, τεύχος 1, Οκτ.-Δεκ. 1999, σ. 31.
- ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ Ε., Η ιστορία της κοινωνικής προστασίας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα, Παπαζήσης, Αθήνα 1977.
- ΚΕΠΕ, Κοινωνική Πρόνοια – Εκθέσεις για το Πρόγραμμα 1988-1992, Αθήνα
- ΚΕΠΕ, Κοινωνική Πρόνοια – Έκθεση ομάδας εργασίας – Πρόγραμμα αναπτύξεως 1976-80, Αθήνα 1976.
- ΚΥΡΙΑΖΗ Ν., Αναπαραγωγή του πληθυσμού, Gutenberg, Αθήνα 1992.

- ΜΑΛΟΥΤΑΣ Θ. – ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Δ. (επιμ.), Προβλήματα ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα, Εξάντας, Αθήνα 1988.
- ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Λ., Νομοθετική προστασία της πολύτεκνης οικογένειας, Σίψας, Πάτρα 1998.
- ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ Χ., "Χρειάζεται ο γάμος;", περιοδικό Δημογραφική Ενημέρωση, τεύχος 10, Οκτ.-Δεκ. 1991, σ. 11.
- MICHEL A., Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου, Gutenberg, Αθήνα
- ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ Λ., Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας, Gutenberg, Αθήνα 1990.
- ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ Λ., Οικογένεια και παιδί στην Αθήνα, Εστία, Αθήνα 1985.
- ΜΠΙΛΑΛΗΣ Ν., "Επίκαιρα γεγονότα – Σχόλια Φιλοπολυτεχνικά", περιοδικό Πολύτεκνη Οικογένεια, τεύχος 77, Ιαν.-Μαρτ. 1998, σ. 27
- ΝΟΒΑ – ΚΑΛΤΣΟΥΝΗ Χ., Κοινωνικοποίηση, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- ΠΑΛΛΗ-ΠΕΤΡΑΛΙΑ Φ., Η άτεκνη χώρα, Σιδέρης, Αθήνα 1997.
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν., "Η στήριξη της παραδοσιακής οικογένειας μέλημα της Αρχιεπισκοπής", περιοδικό Πολύτεκνη οικογένεια, τεύχος 84, Οκτ.-Δεκ. 1999, σ. 9.
- ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Π., Κοινωνική Πρόνοια, Έλλην, Αθήνα 1996.
- ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Ο., Κράτος Πρόνοιας, Gutenberg, Αθήνα 1992.
- ΤΣΑΟΥΣΗΣ Δ., Η κοινωνία μας, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- ΤΣΑΟΥΣΗΣ Δ., Κοινωνική Δημογραφία, Gutenberg, Αθήνα 1986.
- ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ν., "Ημερίδα για τη μητέρα", περιοδικό Ο κόσμος των πολυτέκνων, τεύχος 3, σ. 22.
- ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ν., "Περί άλλων τυρβάζομεν;", περιοδικό Ο κόσμος των πολυτέκνων, τεύχος 2, Ιαν.-Μαρτ. 2000, σ. 2.